

Maahanmuuttajaperheiden tasa-arvoinen kohtaaminen suomalaisessa varhaiskasvatuksessa

Toteutuuko tasa-arvoinen vuorovaikutus maahanmuuttajaperheitä kohtaan?

Ronkainen Piia

Opinnäytetyö
Lapin ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2021

Sosiaali- ja terveysala
Sosionomikoulutus
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Piia Ronkainen	Vuosi	2021
Ohjaaja(t)	Seija Järvi & Leena Seppälä		
Työn nimi	Maahanmuuttajaperheiden tasa-arvoinen kohtaaminen suomalaisessa varhaiskasvatuksessa		
Sivu- ja liitesivumäärä	59 + 7		

Opinnäytetyön tavoitteena on perehtyä syvemmin maahanmuuttajaperheiden tasa-arvoiseen kohtaamiseen suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Etenkin siitä näkökulmasta, miten tasa-arvoinen vuorovaikutus toteutuu ja mitkä tekijät vaikuttavat sen mahdollistamiseen. Opinnäytetyö on toteutettu teorian ja kyselytutkimuksen yhteistyönä, jolloin teorialla pohjustetaan opinnäytetyön aihetta ja lopussa puretaan kyselytutkimuksen tuloksia ja peilataan saatuja havaintoja toisiinsa.

Kysely on julkaistu Varhaiskasvattajien ideapankki-nimisessä Facebook ryhmässä, missä kysely keräsi kuukauden vastausaikana 76 vastausta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Kysely pohjautuu varhaiskasvatuksen ammattilaisten omiin kokemuksiin maahanmuuttajaperheiden kohtaamisesta ja tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumisesta.

Opinnäytetyön teoriaosa avaa monikulttuurisuuteen ja suomalaiseen varhaiskasvatukseen liittyviä käsitteitä tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ja monimuotoisuuden kunnioittamisen näkökulmasta. Teoriassa käydään läpi tasa-arvon toteutukseen liittyviä teemoja muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustuksen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kautta.

Kyselyn vastausten perusteella enemmistö vastanneista on kohdannut työuransa aikana maahanmuuttajataustaisia perheitä ja haasteeksi kohtaamisissa koettiin yhteisen kielen puuttuminen. Suurin osa vastaajista kertoi päiväkodissaan olevan käytössä kieltä tukevia keinoja, kuten kuvakortteja vuorovaikutusta helpottamaan. Tämä ei kuitenkaan täysin riitä tukemaan vuorovaikutusta, sillä työntekijät jäivät kaipaamaan enemmän koulutuksia, ohjaamista ja apuvälineitä sekä tulkeja kohtaamistilanteisiin. Työntekijöiden antamien vastausten perusteella varhaiskasvatusta tulisi kehittää monikulttuuristen perheiden omilla kielillä tuotettujen infopakettien ja ohjelappusten, sekä erilaisten työntekijöille avuksi suunnattujen kielisovellusten avulla. Lisäksi säännöllisesti kiertävän ja helposti saatavilla olevan tulkin palvelut koettiin tarpeellisiksi tasa-arvoisen vuorovaikutuksen kehittämisen kannalta. Moni vastaaja halusi myös kehittää omaa osaamistaan aktiivisuuden ja uuden kielen oppimisen myötä.

Asiasanat: monikulttuurisuus, varhaiskasvatus, tasa-arvoinen vuorovaikutus, kohtaaminen

School of Health care and Social
Work
Degree Programme in Bachelor of
Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Piia Ronkainen	Year	2021
Supervisor	Seija Järvi & Leena Seppälä		
Subject of thesis	Coequal encounter with immigrant families in Finnish early childhood education		
Number of pages	59 + 7		

The objective of this thesis is to look deeper into the equal encounter with immigrant families who participate in Finnish early childhood education. Particularly from the perspective of how coequal interaction is actualized and which factors contribute to it's enabling. The thesis is accomplished as a collaboration with theory and inquiry research. The purpose of theory is to set up the topic of the thesis while inquiry research will be analyzed and comes to play at the end of the thesis.

The questionnaire was published on a Facebook group named as *Varhaiskasvattajien ideapankki* (=Ideabank for the employees of early childhood education). It accumulated 76 answers over time lapse of a month and it was based on the employee experiences of how they have come to encounter immigrant families and how they see the equal interaction take place in early childhood education.

The theory portion of this thesis opens up the abstracts of multiculturalism and Finnish early childhood education from the perspective of coequal interaction and honouring the diversity in Finnish daycare. The UN Convention on the Rights of the Child as well as early childhood educational law and fundamentals of early childhood education plan are all themes which are viewed in theory portion from the perspective of executing equality in interplays.

Based on the answers provided to the questionnaire most of the participants had encountered immigrant families during their career and lack of mutual language was considered to be the main difficulty during these encounters. Most of the participants were using picture cards or other tools to support interactions with aforesaid families. Though it does not seem to be enough of a support as multiple employees were longing for more training, guiding, aid as well as people to translate the language during the encounters with immigrants. Based on the given answers early childhood education should be improved with information available with different languages as well as language apps to help with interaction. Many participants were also ready to improve their own activity during these interactions along with learning the basics of these new languages they encounter.

Key words: multiculturalism, early childhood education, coequal interaction, encounter

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MONIKULTTUURISUUS	7
2.1	Mitä on monikulttuurisuus?	7
2.2	Maahanmuuttaja	8
2.3	Mitä kulttuuri on?	9
2.4	Monikulttuurisuuden haasteita	10
2.5	Kotouttaminen osana tasa-arvoa	11
3	SUOMALAINEN VARHAISKASVATUS.....	13
3.1	YK:n lapsen oikeuksien sopimus	13
3.2	Lapsen edun ensisijaisuus.....	14
3.3	Inklusiivinen varhaiskasvatus.....	16
4	MONIKULTTUURISUUS OSANA VARHAISKASVATUSTA	18
4.1	Vieras- ja monikielisyys päiväkodissa	18
4.2	Monikulttuurisuus varhaiskasvatuslaissa	21
4.3	Monikulttuurisuus varhaiskasvatussuunnitelmassa	23
5	TASA-ARVOISEN VUOROVAIKUTUKSEN TOTEUTUMINEN OSANA VARHAISKASVATUSTA	26
5.1	Kulttuurisensitiivisyys	26
5.2	Kohtaaminen.....	28
5.3	Esteetön vuorovaikutus.....	29
5.4	Rasismia varhaiskasvatuksessa?	31
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	35
6.1	Kvantitatiivinen tutkimus	35
6.2	Sisällön analysoiminen	36
6.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
7	TUTKIMUSTULOKSET	41
7.1	Maahanmuuttajaperheen kohtaaminen	41
7.2	Tasa-arvon toteutumista tukevat työmenetelmät	47
7.3	Varhaiskasvatuksen kehittämismahdollisuudet.....	51

8 POHDINTA.....	55
LÄHTEET.....	57
LIITTEET	60

1 JOHDANTO

Monikulttuurisuus lisääntyy entisestään ja tämän myötä monikulttuuristen perheiden määrä suomalaisessa varhaiskasvatuksessa nousee jatkuvasti. Monikulttuurisuuden etenkin vuorovaikutukselle tuomat haasteet näkyvät varhaiskasvatuksessa vaikeuksina ylläpitää tasavertaisia ja toinen toistaan kunnioittavia vuorovaikutussuhteita. Tällöin perheen kohtaaminen varhaiskasvatuksen ammattilaisten osalta jää vajaaksi ja muuttuu epätasa-arvoiseksi kantasuomalaisen perheen kohtaamiseen verrattuna.

Aihe kiinnitti huomioni jo ensimmäisen sosionomiopintoihin kuuluvan harjoittelun aikana, havainnoidessani päiväkotiryhmän ja sen työntekijöiden toimintaa. Ryhmä koostui enimmäkseen kantasuomalaisista perheistä, mutta mukana oli myös eräs maahanmuuttajataustainen perhe. Huomasin nopeasti työntekijöiden välttelevän lapsen huoltajien kohtaamista ja vuorovaikutukset perheen kanssa lapsen haku- ja tuontitilanteissa jäivät vajaaksi. Heräsi kysymys tasavertaisuudesta ja tasa-arvon toteutumisesta näissä tilanteissa.

Pian huomasin mieltäväni silloin tekemääni havaintoa opinnäytetyön aihetta valitessani ja halusin tutkia kyseistä teemaa enemmän. Tavoitteeksi syntyi paremman ymmärryksen ja käsityksen luominen siitä, mistä moinen välttely voi johtua ja miten varhaiskasvatusta voisi kehittää tasa-arvoisen kohtaamisen takaamiseksi parempaan suuntaan. Tutkimuskysymykseksi kehittyi tämän myötä seuraava lause: Toteutuuko suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tasa-arvoinen vuorovaikutus maahanmuuttajaperheiden kohtaamisessa?

Opinnäytetyö koostuu aiheeseen liittyvästä teoriaosiesta, minkä jälkeen aiheeseen syvennyttään internetkyselyn muodossa toteutetun tutkimuksen kautta. Teoriaosiossa tarkastellaan eri tekijöitä, jotka vaikuttavat muun muassa monikulttuurisuuden huomioimiseen varhaiskasvatuksessa tasa-arvoisen kohtaamisen ja toinen toistaan kunnioittavan vuorovaikutuksen kautta. Työn kannalta oleellista on myös työtä tukevien käsitteiden määrittely. Tutkimusosassa käydään läpi varhaiskasvatuksen ammattilaisten omia kokemuksia tasa-arvon toteutumisesta, sen tuomien haasteiden, eri työmetodien ja kehittymismahdollisuuksien kautta. Lopuksi työ sidotaan yhteen ja työn toteutumista ja sen onnistumista tarkastellaan *Pohdinta*-osiossa.

2 MONIKULTTUURISUUS

Tämä luku avaa monikulttuurisuuden käsitettä ja sitä mikä rooli monikulttuurisuudella tulee olemaan tämän työn osalta. Monikulttuurisuus keskittyy tässä opinnäytetyössä maahanmuuttajatermiin, jota puretaan lyhyesti luvussa 2.2. Näiden osa-alueiden lisäksi tarkastellaan kulttuuria terminä sekä monikulttuurisuuden ja eri etnisten kulttuurien tuomia haasteita päiväkotiin integroitumiselle ja kotoutumiselle. Monikulttuurisuuden pariin palataan eri näkökulmista vielä myöhemmissä opinnäytetyön luvuissa, joissa monikulttuurisuutta päästään avaamaan entistä laajemmin tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumisen myötä.

2.1 Mitä on monikulttuurisuus?

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan yhä moninaisempia toimintaympäristöjä, jotka koostuvat eri kulttuureista tulleista ihmisistä, eri uskonnoista ja eri kielistä. Tämä kulttuurinen moninaisuus on lisääntynyt viime vuosikymmeninä pakolaisuuden, turvapaikanhakijoiden ja yli rajojen kattavan muuttoliikenteen, kuten työn tai perheen vuoksi tapahtuvan maahanmuuton myötä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto [MLL] 2018.)

Monikulttuurisuuden määrittelemisen suoraviivaisesti voi osaltaan olla haastavaa, sillä sen voi ymmärtää monella eri tavalla riippuen siitä, missä yhteydessä asiasta puhutaan. Edellä mainittu määritelmä monikulttuurisuudesta kuvaa pitkälti etnistä ja kulttuurillista monimuotoisuutta tietyssä väestössä, mutta monikulttuurisuuden voi myös ajatella osaksi multikulturalismia. Tällöin keskitytään yksilöllisyyden ja erilaisuuden hyväksymiseen tukemalla kulttuurivähemmistöjä. (Ali-tolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 7.)

Monikulturalismi kuvaa parhaiten eri ryhmien välisiä suhteita. Tarkoittaen sitä, että se ei pelkästään keskity siihen, missä on monikulttuurisuutta, vaan se tarkentaa itsensä siihen, miten monikulttuurisuus koetaan yhteiskunnassa ja miten eri väestöjen keskinäiset suhteet toimivat. Tällöin ihmisten käyttäytyminen, en-

nakkoluulot ja asenteet ovat ratkaisevassa tarkastelussa ja huomio keskittyy paljolti muun muassa suvaitsevaisuuteen, rasismin ehkäisyyn ja koetun tasa-arvon toteutumiseen. (Paavola & Talib 2010, 26.)

Tässä opinnäytetyössä määritellään monikulttuurisuus monikulturalismin eli ryhmien välisten suhteiden tarkastelun kautta. Tarkastellaan, miten tasa-arvo varhaiskasvatuksessa toteutuu kahden eri ryhmän välillä; varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja varhaiskasvatuksessa olevat maahanmuuttajataustaiset perheet. Perheen etnisellä taustalla ei ole väliä, sillä Suomen monikulttuurinen väestö koostuu monista eri taustoista ja kulttuureista tulevista perheistä. Tärkeäksi tässä opinnäytetyössä nousee näiden kahden ryhmän välinen vuorovaikutus, sosiaalinen kohtaaminen ja perhettä kohtaan koetut haasteet/onnistumiset sekä näiden pohjalta toteutuva tasa-arvo.

2.2 Maahanmuuttaja

Monikulttuurisuus on käsitteenä laaja, minkä vuoksi tässä opinnäytetyössä monikulttuurisuus rajataan '*maahanmuuttaja*'- käsitteeseen. Maahanmuuttaja tarkoittaa yleisesti ottaen henkilöä, joka on muuttanut pysyvästi tai väliaikaisesti toiseen maahan. Muuttomaa on usein eri kuin maahanmuuttajan oma synnyinmaa. Termi, maahanmuuttaja, kattaa sisäänsä kaikki eri maihin, kuten Suomeen muuttaneet henkilöt riippumatta siitä, mistä syystä he ovat maahan muuttaneet. Näin ollen maahanmuuttaja voi olla esimerkiksi pakolainen, opiskelun tai työn vuoksi toiseen maahan muuttanut tai paluumuuttaja. (Paavola & Talib 2010, 30; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [THL] 2021a.)

Maahanmuuttajaksi ei lasketa ulkomaalaista, sillä termillä *ulkomaalainen* tarkoitetaan henkilöä, joka on tilapäisesti toisessa maassa eikä ole virallisesti kyseessä olevan maan kansalainen. Maahanmuutto vaatii täten enemmän, kuin pelkän toiseen maahan matkustamisen ja sinne asettumisen. Suomessa ulkomaalainen voi hakeutua maahanmuuttajaksi, jos tämän saa oleskeluluvan töiden, opiskelun tai avioliiton myötä. Myös seuraavien sopimusten pohjalta henkilö voidaan katsoa

kuuluvan pysyvästi maahan muuttaneisiin; YK:n pakolaissopimus, sopimus Euroopan unionin työvoiman vapaasta liikkuvuudesta sekä sopimus Pohjoismaiden vapaasta liikkuvuudesta. (Räty 2002, 11–12.)

2.3 Mitä kulttuuri on?

Kulttuuria on muun muassa tietyn ihmisjoukon elämäntapa, uskonnollisuus, elinympäristö, arjen toimet ja kansaan liitettävät perinteiset tyyli, kuten myös media, viihde ja tiede. Se on huomaamatta mukana kaikkien ihmisten elämässä ja toiminnassa. Kulttuuria voi syntyä uusista teemoista ja asioista, mutta se on myös periytyvä tekijä, jonka jokainen saa syntymästään ja jota muovaa henkilön elinympäristössä kohtaamat vaikutteet. (Honkala & Tuominen 2021.) Tämän opinnäytetyön osalta kulttuurilla tarkoitetaan maahanmuuttajan äidinkieltä, etnisyyttä ja uskontoa sekä tämän kulttuurille tyypillisiä toimintatapoja ja arvoja.

Kulttuurit kehittyvät omissa ympäristöissään erilaisten ihmisten muovaamina, jolloin eri puolilta maailmaa tulevat kulttuurit eroavat toisistaan niin yksilöllisellä kuin myös yhteisöllisellä tasolla. Kulttuuri on liikkuva, paljon kattava termi, joka kasvaa ja muuttuu sitä arvostavien ihmisten mukana. Tämän vuoksi kulttuuria ei tule yleistää koskemaan koko sitä edustavaa kansaa, sillä se kattaa alleen useita eri muotoja ja kulttuurillisia tapoja. Isot kulttuurin sisällä olevat ryhmät voivat edustaa kulttuurin eri aluetta, kun taas yksittäiset kansalaiset edustavat toisenlaista näkemystä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 36–37.)

Ihminen ei syntymästään asti ole vain yhden kulttuurin osa-alueen edustaja, vaan hän tulee varttuessaan osaksi useampaa kulttuuria. Esimerkiksi lähtiessään opiskelemaan ihmisestä tulee osa opiskelijakulttuuria ja muuttaessaan toiseen maahan oppii hän uuden kulttuurin piirteitä ja voi omaksua näitä osaksi itseään. Näin ihminen on usean eri kulttuurin osa-alueen kokonaisuus, jolloin kulttuuria ei voi määritellä yleistäen, vaan sitä on aina tarkasteltava yksilötasolta. (Räty 2002, 46.)

2.4 Monikulttuurisuuden haasteita

Monikulttuuriset yhteisöt koostuvat eri kulttuureista ja kielistä, jotka voivat erota toisistaan hyvinkin paljon. Tämä luo omalta osaltaan haasteita monikulttuurisessa toimintaympäristössä toimivien ihmisten keskinäisille vuorovaikutussuhteille, sillä kaikilla ei välttämättä ole valmiuksia toimia tällaisessa ympäristössä. (Pitkänen 2011, 9.) Riittämättömät valmiudet toimia, tietämättömyys ja halu pysyä totutussa arjessa, voivat aiheuttaa ristiriitoja ja haasteita monimuotoisissa toimintaympäristöissä. Ongelmaksi voi kehittyä tasa-arvoa ja tasavertaisuutta rikkoava kulttuurillinen rasismi ja syrjintäkulttuuri. (Räty 2002, 188.) Rasismiin tekemänä palataan syvemmin luvussa 5.4.

Kulttuurinen monimuotoisuus voi lisätä haastavuutta työyhteisössä, kun kaikkien työntekijöiden oletetaan käyttäytyvän ja toimivan samalla tavalla. Tällöin ei osata ottaa huomioon kulttuurisia eroja eri kulttuureista tulevien ihmisten välillä, jolloin työntekijöiden erilaista taustaa ja tietämystä ei oteta mukaan laskelmiin. Oletukseksi nousee työn hoitaminen tavalla jolla se on aina tehty, vaikka kulttuurinen monimuotoisuus itsessään voisi rikastuttaa työntekoa huomattavasti. Tällaisessa tilanteessa tulisi pysähtyä pohtimaan ja laajentamaan niin omia valmiuksia kuin toimintaympäristössä toimivien muiden kulttuurien toimintatapoja. Oman näkökulman laajentaminen muut kulttuurit huomioiden rikastuttaa ja avartaa omaa näkemystä entisestään. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 49.)

Hyvin toimiva vuorovaikutus ja joustava kulttuurin toteutus sekä muiden kulttuurien ymmärtäminen ja tunteminen eri tahojen puolesta, auttavat maahanmuuttajien sopeutumisessa asuinympäristöönsä. Tämä juontaa juurensa integroitumisesta osaksi yhteisöä sekä maahanmuuttajien oman osallistumisen mahdollistamisesta ja sen lisäämisestä. (Pitkänen 2011, 23.) Nähdään, kuinka tärkeää yhteinen vuorovaikutus on ja miten se edistää omalta osaltaan tasa-arvon toteutumista monikulttuurisissa toimintaympäristöissä. Tasa-arvosta ja kohtaamisesta tarkemmin luvuissa 5.2 ja 5.3.

2.5 Kotouttaminen osana tasa-arvoa

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajien integroitumista osaksi toimivaa yhteiskuntaa. Kotoutuminen on sopeutumista uuteen arkeen puolin ja toisin sekä maahanmuuttajien että viranomaisten sekä muun kansan osalta. Tämä juontaa juurensa toimivan yhteiskunnan asettamista lähtökohdista, jotka tukevat tasa-arvoista kanssakäymistä maahanmuuttajien ja muun väestön välillä. Tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajan valmiuksia omaksua muun muassa uuden asuinmaansa toimintatapoja, lakeja, yhteiskunnassa puhuttavaa kieltä sekä kyseisessä yhteiskunnassa elämiseen tarvittavia taitoja niin, että maahanmuuttajan omat juuret eivät unohdu. Tarkoitus ei siis ole kitkeä maahanmuuttajan omaa kulttuuritaustaa kotoutumisen yhteydessä, vaan luoda edellytykset oman kulttuurin vakaalle toteuttamiselle uuden asuinmaan toimintatavat tiedostaen ja niitä noudattaen. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 6-7.)

Kotoutumista säädellään lain mukaan, jotta kotoutuminen toteutuisi mahdollisimman yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti jokaiselle maahanmuuttajalle. Kyseessä on *Laki kotoutumisen edistämisestä* ja sen tarkoituksena on edesauttaa maahanmuuttajia ottamaan osaa eri kotoutumispalveluihin ja -toimiin, jotta heistä tulisi mahdollisimman aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 8; Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 1:1 §.) Laki kotoutumisen edistämisestä pyrkii mahdollistamaan positiivisia kohtaamisia erilaisten kulttuurien välille tukemalla näiden kulttuurien keskinäistä vuorovaikutusta (Hujala & Turja 2017, 252).

Kotoutumistoimet alkavat laissa määritetyllä alkukartoituksella, jossa kartoitetaan alkukartoitusta hakeneen maahanmuuttajan aikaisempia opittuja taitoja muun muassa työhistorian, kielitaidon ja koulutuksen myötä. Saatujen tietojen pohjalta tehdään kotoutumissuunnitelma, josta tulee ilmi ne toimet ja palvelut, jotka edesauttavat kyseistä maahanmuuttajaa saavuttamaan tarvitsemiaan taitoja tullakseen osaksi yhteiskuntaa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 2:9 §, 2:11.1 §.) Kotoutumissuunnitelmat vaihtelevat kestoltaan. Pisimmillään kotoutumissuunnitelma voi olla viisi vuotta, vaatien poikkeustapauksen, mutta keskiarvona kotoutumissuunnitelmaa ja sen toimia toteutetaan kolmen vuoden ajan. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 9.)

Varhaiskasvatus on monessa tapauksessa ensimmäinen askel kotoutumiseen lapsen ollessa maahanmuuttajataustainen. Maahanmuuttajaperheen lapsi on uudessa ympäristössä vieras- tai puhuessaan useaa kieltä, monikielinen. Tällöin osallistuminen suomalaiseen varhaiskasvatukseen luo lapselle yhtenäisyyden tunteen osana lapsiryhmää ja auttaa lasta oppimaan suomen kieltä leikkien ja uusien kavereiden kautta. Lisäksi päiväkotitoiminta lisää maahanmuuttajalapsen osallisuutta toimintaympäristössä, vuorovaikutustaitoja ja auttaa lasta jatkamaan sujuvammin peruskouluun varhaiskasvatuksen päätyttyä. Lapsen kotoutumisessa tärkeää on taten uuden kielen ja ystävyyssuhteiden kehittyminen sekä oman kulttuurin ja perheen kasvatustapojen säilyminen niin osana omaa elämää kuin integroituna päiväkodin arkeen. Varhaiskasvatuksessa lapsen kotoutumista tuetaan varhaiskasvatussuunnitelman ohella lapsen yksilöllisellä kotoutumissuunnitelmalla. (Hujala & Turja 2017, 252.)

3 SUOMALAINEN VARHAISKASVATUS

Suomalainen varhaiskasvatus on kaikille 0-6-vuotiaille lapsille suunnattua hoitoa ja opetusta, jota ohjataan lapsen kehityksen ja kasvun mukaan (Opetushallitus [OPH] 2021a). Varhaiskasvattajat voivat olla perhepäivähoitajia, varhaiskasvatuksen opettajia/-erityisopettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, esikoulunopettajia, ohjaajia tai avustajia (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 6:26–31 §). Täten suomalainen varhaiskasvatus koostuu paljosta ammattitaidosta ja monimuotoisuudesta, jonka perustana on pedagoginen toiminta lasten kasvun ja oppimisen tukena (Pihlaja & Viitala 2018, 18).

Yhtenä varhaiskasvatuksen tehtävistä on edistää lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, kuten myös ehkäistä lasten syrjäytymistä. On tärkeää mahdollistaa lasten aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa ja antaa jokaiselle lapselle vahvat eväät oman osallisuuden toteuttamiseen. (Opetushallitus [OPH] 2021a.) Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan edellä mainitun tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista varhaiskasvatuksessa koetun vuorovaikutuksen pohjalta. Tasa-arvon toteutumiseen vaikuttaa moni asia ja siksi sitä käydään läpi monen eri näkökulman kautta.

3.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on vuonna 1989 kansainvälisesti hyväksytty ja voimaan tullut yleissopimus, joka ottaa huomioon laajalti lapsia koskevia ihmisoikeuksia. Lapsen oikeuksien sopimus on oikeudellisesti sitova sopimus, mikä tarkoittaa, että se velvoittaa valtion noudattamaan ja tiedottamaan siitä. Suomessa sitä on noudatettu lainmukaisesti vuodesta 1991 lähtien. Sopimus itsessään määrittelee muun muassa syrjimättömyydestä sekä lapsen huolenpidon ja hyvinvoinnin toteutumisesta lapsen oikeuksien mukaisesti. (Lapsenoikeudet 2021; Unicef 2021a.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus artiklat 1 ja 2 määrittävät lapsen oikeuksien kuumisesta jokaiselle alle 18-vuotiaille lapselle. Sen mukaan lasta ei saa syrjiä muun muassa kulttuurillisesta, esteettisestä tai poliittisesta syystä. Artikla 30 tu-

kee alkuperäiskansaansa ja eri vähemmistöryhmiin kuuluvia lapsia kirjaamalla oikeudesta käyttää omaa kieltä, uskontoa ja olla esillä oman kulttuurinsa mukaisesti. Syrjimättömyyden tulee näkyä valtion kaikessa toiminnassa. (Unicef 2021b; Hujala & Turja 2017, 236–237.) Varhaiskasvatuksessa se tulee ilmi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja täten vaikuttaa kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan. Tästä enemmän luvussa 4. *Monikulttuurisuus osana varhaiskasvatusta*.

Artiklan 18 mukaan huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen edun mukaisesta kasvatuksesta ja valtion tulee tukea huoltajia edellä mainitussa (Unicef 2021b). Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että Suomessa on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen. Tarkoittaen sitä, että Suomessa kuntien on järjestettävä lapsille varhaiskasvatusta lasten tarpeiden mukaisesti, sillä kaikilla lapsilla on laissa määritelty oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. Lapsen huoltajat tekevät päätöksen oman lapsensa läsnäolosta varhaiskasvatuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö [OKM] 2021.) Seuraavassa luvussa 3.2 perehdytään tarkemmin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa määriteltyyn lapsen etuun.

3.2 Lapsen edun ensisijaisuus

Lapsen etu kuuluu lapsen oikeuksiin, mitkä ovat pitkälti määriteltynä yllä mainitussa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa ja sen myötä veloitettuna toteutumaan myös Suomessa lain valvomana (Iivonen 2016). Artikla 3 lapsen oikeuksien sopimuksessa määrittelee lapsen edun toteutumisesta asettamalla sen ensisijaiseksi toimenpiteeksi jokaisen lasta koskevan päätöksen teossa. Sen mukaan valtion tulee tukea lapsen huoltajia heidän kasvatuservelvollisuudet ja -oikeudet huomioon ottaen, jotta lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja turvallinen elinympäristö voidaan taata. (Unicef 2021c.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa näkyy vahvasti lapsen edun ensisijaisuus. Sen toteutumisesta määrätään varhaiskasvatustilaisissa, minkä mukaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on aina huomioitava lapsen etu toimintaa suunniteltaessa, sitä järjestäessä sekä sen toteutuksessa. Näin ollen lapsen edun tulee

olla mukana kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 2:4 §.)

Lapsen edulla tarkoitetaan kaikkia toimintoja, tekoja ja säädöksiä, joilla taataan lapselle tämän hyvinvointia tukeva kasvu ympäristö. Tämän tulee näkyä niin Suomen hallituksen, viranomaisten kuin myös lapsen huoltajien kaikissa päätöksissä ja lasta koskevissa toiminnoissa. Lapsella tulisi olla turvattu tälle kuuluva kokonaisvaltainen kehitys ja osallisuus tätä koskevissa asioissa lapsen ikäluokka huomioiden. (Iivonen 2016.)

Varhaiskasvatuksessa lapsen edun ensisijaisuus näkyy muun muassa lapsilähtöisenä toimintana. Lapsilähtöisyys itsessään on lapsen yksilöllisyyden huomiointia, siihen tutustumista ja sen hyödyntämistä osana varhaiskasvatuksen toimintaa. Toteutuakseen lapsilähtöisyys vaatii lapsen ja tämän perheeseen tutustumista. On muun muassa osattava kertoa, mitkä ovat lapsen kiinnostuksen kohteet, mitä tarpeita tällä on, millaisia kulttuurillisia tapoja ja kehityspiirteitä lapsella on sekä miten lapsen vahvuudet esiintyvät lapsen toiminnassa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 34–35.)

Lapsilähtöisyys on täten lapsen kokonaisvaltaista tuntemista ja tämän asioista kiinnostumista. Kun lapset ja näiden perheet oppii tuntemaan, pystyy varhaiskasvatusta toteuttamaan lasten toiveita ja kiinnostuksen kohteita toteuttaen. Tällöin varhaiskasvatus toimii lapsen edun mukaisella tavalla, sillä sen suunnittelu ja toteutus voidaan kohdentaa mahdollisimman paljon lasta tukevaan ja tätä kehittävään muotoon, muistaen ja huomioiden lasten yksilölliset tarpeet toiminnan toteuttamisessa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 34–35.)

Lapsilähtöisen toiminnan etuina on tunnistettu lapsen kokemien haasteiden tunnistaminen varhaisessa vaiheessa ja niiden ratkaiseminen toiminnan yhteydessä yhteistyössä lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Tämä auttaa lasta suuntaamaan energiansa muille osa-alueille, jolloin lapsen on helpompaa toimia osallisena ryhmässä ja myöhemmin osana toimivaa yhteiskuntaa. Lapsilähtöisyys lisää lapsen suoriutumista vähentämällä ylimääräisiä paineita ja auttaa lasta sopeutumaan muuhun maailmaan. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 36.)

3.3 Inklusiivinen varhaiskasvatus

Suomalaisen varhaiskasvatuksen kivijalkana toimii inklusiivisuus, joka itsessään on laajan alan kattava käsite. Se voidaan tässä yhteydessä määritellä tarkoittavan tasavertaista kaikille yhteistä ja tasa-arvoisesti toteutettavaa varhaiskasvatusta, joka perustuu lasten osallisuuteen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa sekä sen arvioinnissa. Näin ollen inklusiivisuuden tarkoituksena on huomioida ja ottaa kaikki lapset avoimesti mukaan varhaiskasvatukseen, jolloin ketään ei tulisi sulkea ja jättää ulkopuolelle. (Pihlaja & Viitala 2018, 52.)

Inklusiivista ajatusmaailmaa ja sen toteutusta toiminnassa tuetaan monilta eri tahoilta. Yksi inklusiivisuutta tukeva taho on YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Se määrittelee tasa-arvoisesta ja hyvinvointia edistävästä kasvatuksesta jokaiselle lapselle tasavertaisesti, syrjimättä ketään ominaisuuksiensa pohjalta. (Pihlaja & Viitala 2018, 53.)

Inklusiivinen lähtökohta ei hyljeksi lasten ja perheiden erilaisuutta, vaan enemmänkin vaalii ja kunnioittaa sitä. Sen mukaan erilaisuus nähdään rikkautena ja siihen tulisi tutustua vuorovaikutuksessa perheen kanssa lasta ja tämän huoltajia arvostaen. Tässä erilaisuus on määritelty varhaiskasvatuksen monimuotoisuutena eikä täten kannata yllään vain monikulttuurisuuden tuomaa erilaisuutta, vaan myös esimerkiksi vammaisuutta, sosiaalisen aseman ja perherakenteiden suomaan erilaisuutta. (Hermanfors 2017.)

Varhaiskasvatuksen osalta inklusiivinen varhaiskasvatus koetaan positiivisesti laadullisena vaikuttajana, sillä inklusiivisuus kertoo syrjimättömyydestä, osallisuuden edistämisestä ja toiminnan rakentamisesta monimuotoisuutta arvostaen. Näin ollen varhaiskasvatuksessa ei nosteta ketään esille erilaisuuden vuoksi, vaan toiminnasta ja kasvatuksesta tehdään erilaisuutta normalisoivaa ja sitä hyväksyvää. (Pihlaja & Viitala 2018, 55.) Inklusiivisuus on täten merkittävä tekijä lasten oppimien asenteiden muokkaajana, sillä ryhmän monimuotoinen kokoonpano on nykyään ennemminkin sääntö kuin poikkeus (Hermanfors 2017). Lapset

hyötyvät inklusiivisesta kasvatusotteesta oppimalla hyväksyntää, kaverisuhteiden solmimista, sosiaalisia taitoja kuten myös kielen ja itsetunnon kehittymistä (Pihlaja & Viitala 2018, 55).

4 MONIKULTTUURISUUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

Monikulttuurisuuden kasvaessa ja yhteiskunnan monimuotoisuuden lisääntyessä nousee varhaiskasvatuksen merkitys eri kulttuurien hyväksymisessä. Varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuus on voimavara, jota hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Tavoitteena on tuoda toimintaan mahdollisimman paljon sekä suomalaista kulttuuriperintöä että toimintaympäristössä esiintyvää kielellistä, kulttuurillista ja katsomuksellista monikulttuurisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2019, 31.)

Päiväkodin arjessa toteutuvaa monikulttuurisuuden tasa-arvoistamista ja sen toteuttamista säätelee muun muassa varhaiskasvatustilaki ja varhaiskasvatussuunnitelma sekä sen perusteet. Näitä avataan enemmän seuraavissa alaotsikoissa. Tasa-arvoisen monikulttuurisen kohtaamisen säätelemistä tarkastellaan enemmän vuorovaikutuksen ja kielen osalta.

4.1 Vieras- ja monikielisyys päiväkodissa

Lapsi kehittyy vieras- ja monikieliseksi oman kasvu ympäristön sisältäessä useaa eri kieltä. Yleensä kaksikielisyys ottaa paikkansa lapsen huoltajien ollessa eri kulttuureista ja puhuessaan lapselle eri kieliä heti syntymästä asti. Esimerkiksi jos isä on alkujaan Amerikasta ja puhuu äidinkielenään englantia, kun taas äiti on suomalainen ja puhuu lapselle suomea, oppii lapsi puhumaan molempia kieliä kommunikoidessaan huoltajiensa kanssa. (Pollari & Koppinen 2011, 138.) Kolmen tai useamman kielen omaavaa henkilöä kutsutaan monikieliseksi ja vieraskielisyydellä tarkoitetaan henkilöä, joka puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin Suomessa esiintyviä valta- ja pienryhmäkieliä. Näihin lukeutuu muun muassa suomen- ja romanikieli, kuten myös suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen kieli. (Pihlaja & Viitala 2018, 339–340.)

Vieraskielisyys näkyy maahanmuuttajalasten keskuudessa, kun oma äidinkieli on vahva, mutta uuden asuinmaan kieli on vielä hukassa. Esimerkiksi lapsen ollessa kotoisin Somaliasta ja tullessaan ensimmäistä kertaa Suomeen puhuu hän somaliaa sujuvasti, mutta suomenkieli voi tuntua haastavalta. Tällöin suomenkielen

oppimisesta tulee lapselle tavoite. Vieraskielisen lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa, kuuluu S2- opetus eli suomi toisena kielenä- opetus osana lapsen varhaiskasvatustavoitteita. Opetus sisältyy varhaiskasvatuksen arkeen toteutetun toiminnan ja lasten kanssa käydyn vuorovaikutuksen myötä, jolloin kieltä harjoitellaan ja opetellaan monissa eri tilanteissa. (Hujala & Turja 2017, 254.)

S2-opetuksen tarpeellisuutta miettiessä on arvioitava lapsen lähtökohtaista kielen osaamista. Jos lapsi osaa ennestään suomenkieltä esimerkiksi toisen vanhempansa kautta, ei hän tarvitse S2-opetusta kielen hallitsemiseen. Muita suomenkielen opettamiseen liittyviä arvioitavia tekijöitä ovat muun muassa lapsen suomalaisessa varhaiskasvatuksessa vietetty aika, kuinka paljon lapsi toimintaympäristöissään käyttää uutta kieltä ja kuinka usein hän on läsnä varhaiskasvatuksessa. Jos lapsi viettää varhaiskasvatuksessa muutaman tunnin viikossa eikä harjoittele tai puhu suomea varhaiskasvatuksen ulkopuolella, hankaloituu lapsen S2-opetus ja toisen kielen hallitseminen huomattavasti. (Pihlaja & Viitala 2018, 340.)

Lapsen ollessa vieras- tai monikielinen, tulee varhaiskasvatuksen ammattilaisen tukea lasta uuden kielen omaksumisessa, mutta myös muistaa lapsen oma äidinkieli ja kulttuuri. Varhaiskasvatuksen toiminnassa ja S2-opetuksessa ei ole tarkoituksena erottaa lasta omasta kulttuuristaan ja kielestään, vaan tukea tämän omaa kulttuuria kunnioittaen ja arvostaen sitä. Pääsääntöisesti lapsen huoltajat pitävät huolen oman kulttuurinsa ja kielensä säilymisestä perheensä parissa, mutta tärkeää on myös varhaiskasvatuksen antama tuki. Tuki vieras- ja monikielissä perheissä näkyy ensisijaisesti vuorovaikutuksessa perheen ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välillä. Kun molemmat osapuolet pääsevät tutustumaan toisiinsa ja toistensa toimintatapoihin tasavertaisesti, muuttuu vuorovaikutussuhde tasa-arvoiseksi ja toistaan kunnioittavaksi. (Hujala & Turja 2017, 254–255.) Tasa-arvoisesta ja kunnioittavasta vuorovaikutuksesta enemmän osiossa 5, sivuotsikot 5.2 kohtaaminen ja 5.3 esteetön vuorovaikutus.

Varhaiskasvatuksessa molempien kielten tukeminen vieras- ja monikielissä perheissä on olennaista lapsen molempien kielten kehityksen kannalta. Mikäli lapsi ei pääse käyttämään toista kieltään lainkaan tai käyttää sitä harvoin, voi

tämä kieli jäädä taustalle dominoivan kielen ottaessa vallan lapsen vuorovaikutuksesta. Tämä näkyy lapsen kielessä muun muassa vieraina lauserakenteina, eri kielten sekoituksena lauseissa ja mahdollisina väärinymmärryksinä sanojen merkityksen sekoittuessa toisiinsa. Kaiken kaikkiaan moni- ja vieraskielisyys on lapselle haastava asia vuorovaikutuksessa eri kulttuuria edustavien ihmisten parissa. Lapsi voi kokea rankaksi havainnoida mitä kieltä käyttää missäkin tilanteessa, jolloin aikuisen apu ja tuki on eriarvoisen tärkeää niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin. (Pollari & Koppinen 2011, 138, 140.)

Varhaiskasvatusta tulee toteuttaa kielitietoisesti, jolloin kieli, sen opettaminen ja sen harjoittaminen ovat läsnä varhaiskasvatuksen arjessa. Kielen tulee näkyä niin suunnitteluvaiheessa kuin itse toiminnan toteutuksessakin, jotta se tukee lasten vuorovaikutusta ja kielenkehitystä parhaiten. Lasta ei tule rankaista siitä, että tämä ei muista yksittäisiä sanoja ja merkityksiä, vaan häntä tulee tukea ja arvostaa siitä, että tämä kykenee osallistumaan muun ryhmän aktiviteetteihin, kuten lasten leikkeihin ja aikuisen järjestämiin tuokioihin oman kielensä taidoilla. (Pihlaja & Viitala 2018, 349–350.) Tärkeintä on tukea lapsen kielen oppimista tämän kokeman osallisuuden ja tasa-arvon kannalta. Jo muutamat opitut yhteisen kielen sanat auttavat lasta pääsemään mukaan ryhmän toimintaan ja tuntemaan itsensä ryhmän jäseneksi. (Hujala & Turja 2017, 255.)

Turvallisuuden- ja yhteenkuuluvuudentunteen ylläpitäminen varhaiskasvatuksen ammattilaisen osalta ovat ehdottomia, jotta lapsi kokee olevansa hyväksytty omana itsenään. Yhteenkuuluvuutta lisää vieras- ja monikielisen lapsen kielen oppimiseen kuuluvien teemojen yhdistäminen koko lapsiryhmän toimintaan, jolloin lapsi oppii ryhmässä eikä täysin erillisenä yksilönä erillisessä tilassa. (Hujala & Turja 2017, 255.) Joissain tilanteissa lapsen oppimista voi helpottaa pienryhmätoiminta, jolloin oma aktiivisuus korostuu ja ryhmän melutaso ja hälinä pysyvät matalina. Tämä on hyvä etenkin silloin, kun lapsen keskittyminen oppimisesta herpaantuu helposti metelin ja muiden lasten leikkien vuoksi. Myös kahdenkeskiset S2-opetushetket ovat tarpeellisia, jos lapsi hyötyy niistä enemmän kuin ryhmäkohtaisesta opetuksesta. (Pihlaja & Viitala 2018, 350.)

Uuden kielen oppimista voidaan tukea varhaiskasvatuksessa monin eri tavoin. Yksi merkittävä teema on selkokieli, joka itsessään on yksinkertaistettua hitaalla

kirjakiielellä puhuttua kieltä. Selkokielellä opastaminen varhaiskasvatuksen siirtymä- ja toimintatilanteissa helpottaa vieraskielisten lasten kielen ymmärtämistä ja sen oppimista. Jos varhaiskasvatuksen ammattilainen puhuu murteilla tai käyttää muiden lasten kanssa runsasta puhekieltä, voi se hämmentää vieraskielistä lasta ja vaikeuttaa tämän oppimista. Tämä johtuu siitä, että vieraskieliselle lapselle tutut ja opitut sanat eivät enää olekaan käytössä, vaikka varhaiskasvatuksen ammattilaisen ja muiden lasten näkökulmasta sanan merkitys pysyy samana. Esimerkiksi puhekielellä kuultu lause ulkoiluun siirtyessä; ”*Laitahan kampeet niskaan.*”, ei kuulosta tutulta tai samalta vieraskielisen korvaan kuin selkokielellä opittu lause; ”*Pue ulkovaatteet päälle.*”, vaikka muille ryhmän jäsenille molemmat lauseet tarkoittaisivat samaa. (Pollari & Koppinen 2011, 141, 144.)

Muita tapoja tukea vieras- ja monikielistä lasta varhaiskasvatuksen ammattilaisena ovat muun muassa: erilaisten vuorovaikutustilanteiden toteuttaminen lapsen kanssa, kuvakorttien hyödyntäminen eri tilanteissa ja korostettujen ilmeiden ja eleiden käyttö osana vuorovaikutusta. Eri tilanteet luovat lapselle kattavan pohjan erilaisille mahdollisille vuorovaikutuksen areenoille, joissa vuorovaikutusta voi hyödyntää eri tavoin. Aina ei tarvitse puhua, kunhan asian alkuun ymmärtää esimerkiksi kuvakorttien kuvia apuna käyttäen. Kielen opetusta voi lisätä sanan tai toiminnan ymmärtämisen jälkeen muun muassa sanomalla kuvakortin kuvan nimen ja pyytämällä lasta toistamaan sen. Näin saadaan yhdistettyä lapsen visuaalinen eli nähty havainto tämän kuulemaan ja puheeseen. (Hujala & Turja 2017, 256.)

4.2 Monikulttuurisuus varhaiskasvatusta laissa

Suomalainen varhaiskasvatus on laissa turvattu perusoikeus kaikille Suomen lapsiperheille, kulttuuritaustaa tai etnisyyttä katsomatta. Laki ja siihen perustuvat varhaiskasvatusta koskevat määräykset toimivat pohjana suomalaisen varhaiskasvatuksen laadulle ja toiminnalle. Laissa määriteltä varhaiskasvatus tukee ja kannustaa perheitä lasten kasvatuksessa, heidän hyvinvointinsa takaamisessa ja tasapainoisen kasvun tukemisessa. Varhaiskasvatus on paikka, missä lain tur-

vaamana lapsella on oikeus kasvaa tasa-arvoisessa, turvallisessa ja lasta tukevassa elinympäristössä yhteistyössä oman kodin ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 88–89.)

Varhaiskasvatuslaki ei ole ainut suomalaista varhaiskasvatusta ja perheiden oikeuksia koskeva laki. Edellä mainittuja teemoja ohjaavat lisäksi muun muassa *Suomen Perustuslaki (731/1999)*, *Lastensuojelulaki (417/2007)*, *Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)* ja *Laki lasten päivähoidosta (36/1973)*. Näiden lakien tarkoituksena on turvata suomalainen sosiaaliturva ja suoda jokaiselle Suomen asukkaalle tasa-arvoiset ja oikeudenmukaiset sosiaaliset perusoikeudet elämään. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 88–89.) Perusoikeudet eivät ole pelkästään kantasuomalaisille henkilöille, vaan myös maahanmuuttajille, joilla on Suomen kansalaisuus.

Suomen Varhaiskasvatuslaista löytyy kohta, joka kertoo suomalaiselle varhaiskasvatukselle asetetuista tavoitteista tukea tasa-arvoa lapsen ja perheen kulttuuri huomioon ottaen ja sitä kunnioittaen. Tämä löytyy Varhaiskasvatuslain 540/2018 1. Luvun 3 § momentista 6. Sen mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja kunnioittaa jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan perheen ja lapsen kulttuurillista, kielellistä ja uskonnollista taustaa kuten myös suoda varhaiskasvatusta jokaiselle sitä tarvitsevalle lapselle tasa-arvo ja yhdenvertaisuutta noudattaen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 1:3.6 §.) Tämä lain pykälä määrittelee isolta osin suomalaista varhaiskasvatusta monikulttuurisen tasa-arvon toteutumisen ja sen ylläpitämisen kannalta.

Varhaiskasvatuslain luku 1 3§:n momentti 7 määrittelee varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi tukea lasta tarpeen tullen monialaisen yhteistyön turvin, mikäli tällä havaitaan yksilöllisen tuen tarvetta. Momentissa 8, määrätään muun muassa lapsen yhteiskunnan jäseneksi kehittymisen tukemisesta toista kunnioittaen ja lapsen vuorovaikutustaitoja kehittäen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 1:3.7 §–8 §.) Nämä tavoitteet koskevat monien muiden ohella maahanmuuttajataustaisia lapsia, joilla mahdollisesti havaitaan yksilöllisen tuen tarvetta kielen ja vuorovaikutuksen oppimisen ja sen kehittämisen osalta (Pihlaja & Viitala 2018, 348).

4.3 Monikulttuurisuus varhaiskasvatussuunnitelmassa

Varhaiskasvatussuunnitelma, lyhennettynä *vasu*, on jokaiselle varhaiskasvatuksen asiakkaana olevalle lapselle laadittava asiakirja, jossa varhaiskasvatuksen ammattilaiset laativat yhdessä lapsen vanhempien kanssa suunnitelman lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kehityksen ja oppimisen tukemisesta (Opetushallitus [OPH] 2021b). Varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee huomioida mahdollisuuksien mukaan myös lapsen omia toiveita ja mielipiteitä lapsen oman kehityksen ja iän mukaisesti. Vasun avulla pystytään toteuttamaan ja kehittämään lasten oikeuksia saada lapsen edunmukaista pedagogisesti laadullista hoitoa, opetusta ja kasvatusta varhaiskasvatuksessa. (Ahonen 2017, 8, 22.) Varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu Opetushallituksen varhaiskasvatuksen asiantuntijaviraston laatimaan valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, jotka toimivat kansallisena normina (Opetushallitus [OPH] 2021c).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puhutaan arvoista, joihin varhaiskasvatuksessa toteutettavan pedagogiikan tulee perustua. Näihin arvoihin kuuluu muun muassa *lapsuuden itseisarvo, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvoisuus ja moninaisuus sekä perheiden monimuotoisuus*. Tiivistettynä edellä mainitut keskeiset arvot tukevat esimerkiksi monikulttuurisuutta varhaiskasvatuksessa, sillä ne määrittävät lapsen oikeuksia tulla nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi omilla yksilöllisillä viestinnän keinoilla. Lisäksi kyseiset arvot määrittävät varhaiskasvatuksen toimintaa sillä, että sen tulee olla monimuotoisuutta kunnioittavaa. Jokaisella tulee olla mahdollisuudet tehdä valintoja ja kehittää itseään muun muassa omasta syntyperästä tai kulttuuritaustasta huolimatta sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee tukea lapsen perhesuhteita ja tämän perheidentiteettiä kunnioittavalla ja avoimella suhtautumisella monimuotoisten perheiden moninaisuuteen. (Ahonen 2017, 28–29.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan myös laaja-alaista osaamista. Tällä tarkoitetaan viiteen osa-alueeseen jaettua aihepiiriä, jotka yhdessä muovaavat varhaiskasvatuksen toimintaa ja sen toteutusta eri oppimisympäristöissä sekä lasten tukemista kasvun, kehityksen ja oppimisen kautta. Näitä osa-alueita ovat esimerkiksi *itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, osallistuminen ja*

vaikuttaminen sekä kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. (Ahonen 2017, 44, 46.)

Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun osa-alueeseen kuuluu kehittää lasten kulttuurista osaamista ja tukea lasta oppimaan ja harjoittamaan erilaisia itsensä ilmaisun- ja vuorovaikutusentaitoja. Tavoitteena on oppia kuuntelemaan, ymmärtämään ja tunnistamaan omista asenteista ja arvoista poikkeavia näkemyksiä ja ohjauttaa lapsia hyvien tapojen ja ystävällisyyden piiriin perehtymällä niin omaan kuin muidenkin ihmisten kulttuuriin. Tämä on tärkeä osa laaja-alaista osaamista, sillä kulttuurinen moninaisuus on yhä suuremmissa määrin läsnä osana arkea. Jos näitä teemoja ei käsitellä jo lasten varhaisessa vaiheessa, voi se pahimmillaan johtaa epätasa-arvoiseen vuorovaikutukseen, jolloin vuorovaikutusta ohjaavat kiusaaminen ja torjunta. (Ahonen 2017, 49–51.)

Edellä mainittu voi johtua muun muassa siitä, että käsittelemättömänä ja vieraana erilaisuus, kuten oudot perinteet, vieraat tavat ja kielet koetaan uhkana ja pelottavana asiana, jolloin siitä halutaan erottautua ja etäännyä. Avoimuus ja syvälinen perehtyminen asioihin ovat avainasemassa kulttuurisen moninaisuuden hyväksymisessä ja täten tasa-arvoisemman aseman tavoittelemisessa (Ahonen 2017, 52).

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on yksi merkittävä kokonaisuus, joka näkyy ja josta määrätään varhaiskasvatuksen perusteissa ja se ulottuu jokaiseen varhaiskasvatuksen työntekijään. Työntekijät muovaavat sitä toiminnallaan, sillä se on tärkeä osa varhaiskasvatuksen laatua tavoitteiden laatimisen ja saavuttamisen sekä toiminnan toteuttamisen kohdalla. Se koostuu useasta eri teemasta, joihin kuuluvat muun muassa arvot ja periaatteet, vuorovaikutus ja ilmapiiri sekä oppimisympäristöt ja työtavat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2019, 28.)

Tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ja yhdenvertaisuuden kannalta keskeinen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin osa-alue on inklusiivinen toimintakulttuuri. Siihen kuuluvat yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden tukeminen jokaisessa varhaiskasvatuksen toimintatilanteessa. Osallisuus kehittyy positiivisista kokemuksista vuorovaikutustilanteissa, kun lapsi kokee tulevansa myönteisesti kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi. Myös lasten ja huoltajien mahdollistaminen

osallistumaan mukaan toiminnan arvioinnin, suunnittelun ja toteuttamisen piiriin on eriarvoisen tärkeä osa yhdessä toimimista tasa-arvon puitteissa. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tukevat lisäksi niistä puhuminen sekä niiden näkyminen niin toiminnassa kuin myös teoissa ja eleissä. Näin näytetään huomaamattomasti positiivisella tavalla esimerkkiä lapsille, miten tulee toimia eri etnisyyksien tai kielten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2019, 30.)

Toimintakulttuurissa monikulttuurisuutta tuetaan lisäksi kielitieteisellä varhaiskasvatuksella. Tämä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee rohkaista ja tukea lapsia kohtaamaan eri kulttuureita ja käyttämään kieltä mahdollisimman paljon eri tavoin. Monikielisyyttä ei tule peittää tai hävetä, vaan sitä tulee vaalia ja sen tärkeys tulee huomioida jokapäiväisessä toiminnassa. Kielitieteinen varhaiskasvatus auttaa vuorovaikutuksessa, yhteiskuntaan kuulumisessa, oppimisessa ja oman identiteetin rakentamisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2019, 31.) Täten se on erittäin tärkeä osa kulttuurista hyväksymistä, tasa-arvoista vuorovaikutusta ja yhdenvertaisuutta.

5 TASA-ARVOISEN VUOROVAIKUTUKSEN TOTEUTUMINEN OSANA VARHAISKASVATUSTA

Etsiessä tietoa tasa-arvoisesta varhaiskasvatuksesta, esiin tulee yleisemmin sukupuoliroolittunut tasa-arvo, jolloin tasa-arvoa toteutetaan sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella. Vähemmän löytyy tietoa tasa-arvoisesta vuorovaikutuksesta erityisesti maahanmuuttajaperheiden ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten väliltä. Saatavilla olevaa tietoa pitää tulkita ja katsella eri näkökulmista, useiden eri teemojen kautta. Näin nähdään, mitkä kaikki asiat todellisuudessa vaikuttavat tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumiseen ja miten laaja teema se osaa olla.

Suomen muuttuessa yhä monikulttuurisemmaksi syntyy erilaisia vuorovaikutuksen toimintaympäristöjä, joissa tulee huomioida yhä enenemissä määrin eri kulttuureja. Näissä toimintaympäristöissä meille tutut suomalaiset vuorovaikutuksen keinot ja taidot eivät välttämättä toimi haluamallamme tavalla, jolloin on omaksuttava ja opittava uudenlaisia kulttuurillisia ja kielellisiä vuorovaikutustaitoja. Kunnioittavien ja tasa-arvoisten vuorovaikutustaitojen myötä kommunikointi eri kulttuurien välillä sujuvoituu ja väärinkäsitykset sekä epäluulot vähenevät. (Pitkänen 2011, 9, 17.)

Tässä osiossa tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumista varhaiskasvatuksessa tutkaillaan seuraavien teemojen kautta: Kulttuurinen sensitiivisyys, kohtaaminen, esteetön vuorovaikutus, kulttuurierot ja rasismi. Nämä teemat tukevat toisiaan ja valottavat varhaiskasvatuksen tasa-arvoista vuorovaikutusta maahanmuuttaja perheiden osalta. Kyseiseen teemaan palataan uudelleen opinnäytetyön lopulla osiossa 7, jossa käsitellään opinnäytetyön kyselytutkimuksen tuloksia varhaiskasvattajien omien havaintojen ja kokemusten pohjalta.

5.1 Kulttuurisensitiivisyys

Kulttuurisensitiivisyys esiintyy asiakkaan ja ammattilaisen kohdatessa ammatillisissa vuorovaikutustilanteissa. Siihen kuuluu toisen osapuolen kulttuuria ja etnisyyttä kunnioittava ja arvostava ilmapiiri, jossa vuorovaikutustilanteen molemmat osapuolet kokevat tulevansa kuulluiksi ja hyväksytyiksi omana itsenään. Syrjintä ja rasismi eivät kuulu kulttuurisensitiivisen toiminnan piiriin, vaan niitä pyritään

ehkäisemään kehittämällä ja opettamalla ihmisiä yhä kulttuurisensitiivisimmiksi. Yksi kulttuurisensitiivisyyden toteuttamisen muoto on palveluiden kehittäminen kulttuurinen moninaisuus huomioon ottaen, jolloin eri kulttuureista tulevat ihmiset kokevat tulevansa kokonaisvaltaisemmin huomioiduiksi ja hyväksytyiksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [THL] 2021b.)

Varhaiskasvatuksessa kulttuurisensitiivisyyden kehittäminen näkyy esimerkiksi yhä laajenevana monimuotoisuuden ja antirasistisen pedagogiikan huomiointina ja hyödyntämisenä osana varhaiskasvatuksen toimintaa. Otetaan enemmän huomioon monikulttuurisuuden näkyminen lastenleluissa, kirjoissa sekä varhaiskasvatuksen toiminnassa ja sen suunnittelussa. (Järvinen 2021.) On hyvä pysähtyä miettimään esimerkiksi sitä, kuinka monta tummaihoista nukkea ryhmästä löytyy tai näkykö varhaiskasvatukseen lainatuissa kirjoissa hahmoja eri kulttuureista (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2021a ;Järvinen 2021).

Vuorovaikutuksella on iso merkitys kulttuurisensitiivisyyden toteuttamisessa. sillä se mahdollistaa varhaiskasvatuksen ammattilaisen ja maahanmuuttajaperheen välisen avoimen kiinnostuksen sekä yhteisistä säännöistä ja toimintatavoista sopimisen. Sensitiivinen kasvatus ehkäisee lapsen kokemaa syrjintää, mahdollistamalla lapselle turvallisen ja tätä varten kohdennetun kehityksen polun, missä lapsi toimii osallisena muiden ohella. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [THL] 2021b; Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2021b.)

Kulttuurinen sensitiivisyys on täten asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomiointia kulttuuriset ennakkoluulot ja yleistyksen unohtaen. Se on vahvasti mukana varhaiskasvatuksen ammattilaisten toimessa ja sen tulisi näkyä jokaisessa kohtaamisessa, vuorovaikutus- ja opetustilanteessa sekä toimia rasismia ennaltaehkäisevänä toimintatapana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [THL] 2021b.) Näihin teemoihin perehdytään ja niitä avataan lisää tämän osion aikana.

5.2 Kohtaaminen

Lapset hakevat kohtaamista huoltajiensa kanssa jo varhaisessa vaiheessa elämänsä. Nämä varhaiset kohtaamiset ja niissä koettu vuorovaikutus luovat pohjan lapsen elämälle ja tuleville ystävyys-/ihmissuhteille. Ne näkyvät muun muassa lapsen minäkuvassa ja kyvyssä tuntea empatiaa muita kohtaan. Turvallinen ja kunnioittava kohtaaminen auttaa lasta olemaan oma itsensä, ruokkimaan mielenkiintoa tutkia omaa ympäristöään leikin ja oppimisen ilosta, kuten myös tukeutumaan huoltajiinsa tai muihin turvallisiin aikuisiin tarpeen vaatiessa. Varhaisen kohtaamisen ollessa negatiivista ja kylmää, lapsi oppii sisäänpäin suuntautuneeksi ja varautuneeksi, ei hae aktiivisesti kontaktia muihin ja välttelee uusien ympäristöjen tutkimista pelosta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto [MLL] 2021.)

Huoltajien kanssa koetun varhaisen kohtaamisen lisäksi, lapsen on tärkeää saada arvostavaa kohtaamista muilta kasvuympäristönsä aikuisilta. Lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa, arvostava kohtaaminen toteutuu varhaiskasvatuksen ammattilaisten myötä. Kohdatessa lapsi, on huomioitava useita asioita, jotta kohtaaminen olisi mahdollisimman myönteinen ja tasa-arvoa toteuttava. On oltava positiivinen ja lämmin, jolloin lapset kokevat turvalliseksi hakeutua seuraan. Läsnäolo ja lapsen avoin vastaanottaminen päiväkotiin sekä omaan syliin kuten myös kiinnostus ja osallistuminen lasten leikkeihin osoittavat sekä lapselle että tämän huoltajille kiireettömyyttä ja luottamusta. Varhaiskasvatuksessa kohdatessa useita lapsia kerralla, on kiinnitettävä huomio kaikkiin lapsiin tasavertaisesti ja toistaan kunnioittaen, jotta jokainen lapsi pääsee osallistumaan ryhmän toimintaan ja sen suunnitteluun omalla tavallaan. (Väestöliitto 2021.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kohdatessa lapsi ja tämän huoltajat, on hyvä pysähtyä kohtaamaan perhe rauhallisessa ja arvostavassa ilmapiirissä. Toinen toistaan arvostava kohtaaminen lapsen huoltajien kanssa onnistuu esimerkiksi vanhempainilloissa, lapsen haku-/tuontitilanteissa sekä vasukeskusteluissa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 164.) Arvostava ja tasa-arvoinen kohtaaminen auttaa huoltajia avautumaan arjestaan paremmin varhaiskasvatuksen ammattilaiselle, sillä tällöin he kokevat tulevansa kuulluksi ja kunnioitetuksi lapsen huoltajina eivätkä pelkää saavansa huonoa palautetta tai tekevänsä virheitä (Väestöliitto 2021).

Toisen ihmisen kohtaamiseen vaikuttaa myös tämän kulttuuritausta. Erilaisesta kulttuurista oleva ihminen voi kokea tietynlaisen kohtaamisen uhkaavana, työkeänä tai esimerkiksi hämmentävänä. (Pollari & Koppinen 2011, 126.) On osattava olla kulttuurisesti sensitiivinen ja huomioitava perheen tarpeet yksilöllisesti eikä heidän kulttuuriinsa yleistäen. Maahanmuuttajaperheelle uusi ja erilainen suomalainen varhaiskasvatuksen toimintaympäristö voi olla kuormittava ja outo verrattuna siihen, mihin he tottuivat kotimaassaan. Tällöin varhaiskasvatuksen ammattilaisena tulisi huomioida tämä ja käydä perheen kanssa tarpeelliset asiat läpi hitaasti, huolellisesti ja tarpeen tullen toistaen. Varhaiskasvatuksessa perhettä tulisi kohdella arvostavasti, heidän kulttuuritaustaansa kuten omaa kieltä ja ruokatottumuksia kunnioittaen ja toimia perhettä loukkaamatta. (Hujala & Turja 2017, 253.) Lapsen ja tämän huoltajien ollessa vieraasta kulttuurista, tulee varhaiskasvatuksen ammattilaisen tutustua kyseessä olevaan kulttuuriin ja kohdata perhe tämän kulttuuria kunnioittaen (Pollari & Koppinen 2011, 126).

Työntekijän on haluttava nähdä lapsen huoltajat tasa-arvoisessa asemassa, sekä kunnioittaa näitä kuuntelemalla, ohjaamalla ja tukemalla osana kasvatusyhteistyötä. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on täten oltava aina valmis kohtaamaan lapsi ja hänen huoltajat heitä arvostaen. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 164.) Hyvä kohtaaminen toimii perustana toimivalle ja toistaan kunnioittavalle vuorovaikutukselle (Pollari & Koppinen 2011, 126).

5.3 Esteetön vuorovaikutus

Suomalainen varhaiskasvatus rikastuu entisestään monikulttuurisen vuorovaikutuksen myötä. Erilaiset kulttuurit ja kohtaamiset varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja maahanmuuttajaperheiden välillä tuovat eteen uusia oppimistilanteita ja vaikutteita. Vuorovaikutus mahdollistaa uusien teemojen ja toimintatapojen sulauttamisen mukaan niin varhaiskasvatuksen toimintaan, kuin myös maahanmuuttajaperheiden arkeen. Näin molemmat osapuolet rikastuttavat toisiaan. Toisaalta edellä mainittu ei toteudu vuorovaikutuksen ollessa puutteellista, epätasa-arvoista tai toista alentavaa. On aina muistettava kunnioittaa ja arvostaa toista ja tämän kertomaa sekä mahdollisuuksien mukaan oppia toinen toiseltaan. (Pitkänen 2011, 17–18.)

Myönteiset vuorovaikutustaidot kuuluvat olennaisena osana varhaiskasvatukseen, sillä varhaiskasvatusta toteutetaan vuorovaikutuksessa ammattilaisen ja lapsen, huoltajien sekä muiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Ilman sujuvaa vuorovaikusta, yhteistyö edellä mainittujen tahojen kanssa jää vajaaksi, eikä varhaiskasvatusta voida toteuttaa laadullisesti parhaimmalla tavalla. Rehellisyys, vastuu omista teoista ja sanoista, muiden kunnioittaminen sekä toisista välittäminen ja asiakaslähtöisyys kuuluvat myönteiseen ammatilliseen vuorovaikutukseen. Nämä ominaisuudet tulisi löytyä jokaiselta varhaiskasvatuksen ammattilaiselta ja ne kehittyvät entisestään eri vuorovaikutustilanteissa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 159–160.)

Varhaiskasvatuksen toteutuksen osalta on selvitettävä, mitä käytäntöjä perheen kotona toteutetaan kasvatuksen toimesta, mitä tavoitteita perhe toivoo varhaiskasvatukselta, millainen elämäntilanne perheellä on sekä, miten lapsen huoltajat pyrkivät osallistumaan varhaiskasvatuksen toteutukseen. Tällöin perheen kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen tärkeys korostuu. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 164.) Kun kyseessä on eri kulttuuria edustava maahanmuuttajataustainen perhe, on hyvä olla mahdollisimman selkeä ja tarpeen tullen kysyä huoltajilta tarkentavia kysymyksiä. Näin vähennetään väärinymmärrysten määrää ja saadaan selville yhteiset merkitykset eri sanojen ja toimintojen taustalla. (Pollari & Koppinen 2011, 126.)

Lasten huoltajien kanssa toteutettava yhteistyö kehittyy toinen toistaan kunnioittaen. On osattava kuunnella ja ymmärtää, mitä toinen sanoillaan tarkoittaa, jotta voidaan luoda arvostava ja tasa-arvoinen vuorovaikutussuhde. Tällöin on hyvä tarjota vuorovaikutukselle avoin ja kiireetön ilmapiiri, jossa varhaiskasvatuksen ammattilainen ja lapsen huoltaja tutustuvat toisiinsa rauhassa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 164.)

Vuorovaikutuksen kannalta merkittävää on yhteisen kielen löytyminen. Varhaiskasvatuksessa voi tulla vastaan tilanteita, joissa maahanmuuttajaperheen ja työntekijöiden väliltä ei löydy samaa kieltä, jota molemmat ymmärtävät. Tällöin on erittäin tärkeää ottaa vuorovaikutukseen mukaan virallinen tulkki, joka ymmärtää perheen kieltä ja voi toimia vuorovaikutuksen mahdollistajana perheen ja työntekijöiden välillä. Tulkkina ei tulisi koskaan käyttää maahanmuuttajaperheen

omaa lasta, mikäli tämä oppisikin suomenkielen ennen vanhempiaan. Lapsen käyttäminen tulkkina ei ole lapsen edun mukaista ja lapsi voi kokea sen raskaana tehtävänä. Se myös syrjäyttää lapsen huoltajat osana tasa-arvoista ja yhdenvertaista vuorovaikutusta varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja perheen välillä. (Hujala & Turja 2017, 253.)

5.4 Rasismia varhaiskasvatuksessa?

Ihmiset ovat alttiita kehittämään vieraita käsityksiä teemoista, jotka ovat heille tuntemattomia ja outoja. Näitä yleistettyjä käsityksiä kutsutaan ennakkoluuloiksi ja ne leviävät ja muuttuvat nopeasti pysyviksi yleistyksiksi tiettyjä ihmisryhmiä kohtaan. Oudot ja vieraat teemat, kuten omasta kulttuurisesta näkemyksestä poikkeavat muut etnisyydet ja kulttuurit uskontoineen voivat aiheuttaa niihin tutustumattomissa ihmisissä pelkoa ja negatiivisia tunteita. Tällöin oma näkemys ja itselle tutut teemat tuntuvat todellisemmilta ja turvallisemmilta kuin tuo edellä mainittu suuri tuntematon. Pahimmillaan tämä vieraantuminen tuntemattomasta ja halu pysyä totutussa johtaa siihen, että ihminen nostaa oman asemansa ja kulttuurinsa kaiken yläpuolelle ja alkaa aktiivisesti syrjiä häntä "alempia" kulttuureja. Tällöin voidaan puhua rasismista. (Räty 2002, 188.)

Rasismiin katsotaan liittyvän vahvasti toisen ihmisryhmän ominaisuuksiin perustuvaksi syrjinnäksi ja suvaitsemattomuudeksi. Syrjittävinä ominaisuuksina voidaan nähdä esimerkiksi henkilön kieli, kulttuuri, sukupuoli ja ikä. Edellä mainittu rasismiin perustuva syrjintä näkyy muun muassa ylellisenä syyttelynä yhteiskunnan ajankohtaisiin teemoihin liittyen sekä eri ihmisryhmien eriarvoistamisena ilman mitään syytä. Rasismiin mukaisesti koko ennakkoluuloisesti torjuttu ihmisryhmä tuomitaan ryhmän yksittäisten jäsenten tekemien huonojen vaikutteiden pohjalta. (Räty 2002, 189–191.)

Rasismi leviää laajalti ihmisjoukon mukana ja perustuu ihmisten pelkoihin ja tietämättömyyteen erilaisuudesta ja uusista ilmiöistä. Siihen kuuluu halu olla tutkimatta ja ottamatta itse selvää, millainen toinen ihmisryhmä todella on. (Räty

2002, 189–190.) Koska rasismi kohtaa kaiken ikäiset ihmiset ja sitä esiintyy yhteiskunnassa hyvin laajalti, herää kysymys siitä tapahtuuko rasismia ja kulttuurista syrjintää suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Talentia lehdessä 15.3.2021 julkaistussa artikkelissa ”*Opetellaan antirasistinen työote*” ilmaistaan heti alussa vuonna 2020 tehdyn selvityksen pohjalta, että jo pienet lapset kokevat rassistista syrjintää elinympäristössään. Selvityksen mukaan syrjintää ei tapahdu pelkästään lasten välisissä keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa, vaan sitä esiintyy myös suomalaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisten osalta. Rasismi esiintyy lasten asettamisena epätasa-arvoisiin tilanteisiin ja heidän epätasavertaisena kohteluna sekä latautuneena ja vihasävytteisenä keskusteluna työntekijöiden välillä liittyen vieraan kulttuurin omaaviin perheisiin. (Järvinen 2021.)

Varhaiskasvatusta ei ensi kädessä mielletä mahdollista rasismia sisältäväksi paikaksi ja tästä syystä rasismia havaitseminen ja siihen puuttuminen voivat jäädä puutteellisiksi (Järvinen 2021). Rasismi itsessään sisältää monia tasoja ja sitä toteutetaan sekä tietoisesti että tiedostamatta. Esimerkkeinä ovat olemassa muun muassa tiedostamatta tapahtuva *rakenteellinen rasismi* sekä tietoisesti toteutettu *viranomaisrasismi*. (Räty 2002 194.)

Rakenteellista rasismia esiintyy valtakulttuurissa totuttujen toimintatapojen edistämässä huomaamatonta epätasa-arvoisuutta ja eriarvoistamista eri kulttuurillisia ryhmiä kohtaan (Räty 2002, 194). Tämä näkyy esimerkiksi varhaiskasvatuksessa puutteellisena kielen opettamisena ja lapsen tukemisena, jolloin lapsi ei pääse kielen avulla mukaan ryhmän toimintaan ja jää helposti ulkopuolelle ryhmätoiminnasta.

Viranomaisrasismi on viranomaisen haluttomuutta kohdella ja palvella kaikkia asiakkaita tasa-arvoisesti (Räty 2002, 194). Varhaiskasvatuksessa tätä voi esiintyä muun muassa lasten haku- ja tuontitilanteissa, joissa varhaiskasvatuksen ammattilainen tervehtii ja vaihtaa kuulumisia usein vain kantasuomalaisten perheiden kanssa. Tällöin maahanmuuttajataustainen perhe jätetään huomioitta vaivaloisuuden tai kielen ongelmien ennakkoluulojen vuoksi, asettaen maahanmuuttajataustaisen perheen epätasa-arvoiseen asemaan vuorovaikutuksen ja kohtamisen osalta.

Rasismi on täten monipuolista ja tapahtuu erilaisissa tilanteissa, monesti jopa henkilön huomaamatta käyttäytyvänsä rasistisesti. Yleisesti rasismiksi tunnustetaan kaikista huomiota herättävimmät tavat, kuten fyysinen väkivalta ja selkeä syrjiminen, jolloin todellinen ongelma jää piiloon. Mutta kuten edellisessä kappaleessa tuli ilmi, rasismia tapahtuu myös tilanteissa joissa toinen asetetaan epä-tasa-arvoiseen asemaan ammattilaisen tai muun henkilön sitä tarkoittamatta. (Järvinen 2021.)

Miten varhaiskasvatuksessa havaittavaa rasismia pyritään ehkäisemään? Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään toimia turvallisuuden ja tasapuolisuuden edistämiseksi osana varhaiskasvatuksen toimintaa. Näiden toimien tulee turvata lapsen sosiaaliselle, fyysiselle ja psyykkiselle kehitykselle turvallinen alusta kasvaa. Rasismin kannalta turvallinen kasvuympäristö määritellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustassa, jossa asetetaan varhaiskasvatukselle muun muassa seuraavat arvot. Lapselle mahdollistetaan oikeus suojeluun ja hyvinvointiin sekä kestäviin elämäntapoihin varhaiskasvatuksessa, jossa on nollatoleranssi rasismia, väkivaltaa ja kiusantekoa kohtaan. (Opetushallitus [OPH] 2021d.)

Kuitenkaan pelkkä rasismin tunnistaminen ja sen kieltäminen kirjallisessa muodossa ei riitä, vaan sen ehkäiseminen vaatii tarkempia toimia ja koko varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin tarkastelua ja sen mahdollista muuttamista. Rasismin ehkäisy varhaiskasvatuksessa alkaa esille tuotavasta keskustelusta ja vuorovaikutuksesta eri osapuolten kanssa. Se vaatii osaltaan koulutuksia ja varhaiskasvatuksen työntekijöiltä sensitiivistä, kulttuurisesti monipuolista ja toista kunnioittavaa työtettä. (Järvinen 2021.) Toimintaympäristön ja yhteiskunnan luomien ennakkoluulojen purkaminen alkaa omasta työyhteisöstä, jossa erilliset varhaiskasvatuksen ammattilaiset pyrkivät omalla toiminnallaan luomaan tasa-arvoista ja arvostavaa kohtaamista maahanmuuttajaperheitä kohdatessaan. Näin luodaan jo pienille lapsille kuva tasavertaisesta, suvaitsevaisesta ja oikeudenmukaisesta vuorovaikutuksesta aikuisen antamin esimerkein. (Räty 2002, 200.)

Suvaitsevaisuuden eli toisen ihmisen kunnioittamisen ja muun muassa eri kulttuureihin, uskontoihin ja ihonväriin avoimen suhtautumisen opettaminen alkaa jo

varhaisessa vaiheessa elämää. Varhaiskasvatuksessa suvaitsevaisuutta opetetaan lapsille monikulttuurisen moninaisuuden hyväksymisen, kielellisen kehityksen ja jokaisen lapsen tasa-arvoisen kohtelun ja osallisuuden lisäämisen kautta. Tavoitteena on luoda lapsille myönteinen suhtautuminen ja parempi ymmärrys eri kulttuureista. Lasten tavoitteena on tutustua eri kulttuurin kohtaamisiin ja niihin liittyviin tapoihin turvallisen aikuisen ohjaamana, jolloin lapsille mahdollisesti syntyneet ennakkoluulot katoavat ja lapsen on helpompi toimia suvaitsevaisemmin. (Räty 2002, 205–207.)

Rasismien ja syrjinnän ehkäisyssä on lisäksi tärkeää olla tiivistä tasapuolisessa vuorovaikutuksessa varhaiskasvatuksen ammattilaisen ja maahanmuuttajaperheen kanssa. Salliva ja arvostava vuorovaikutus antaa tilaa keskustella puolin ja toisin koetuista epäkohdista. Maahanmuuttajataustainen huoltaja voi esimerkiksi kokea varhaiskasvatuksen työntekijän tietynlaisen käyttäytymisen rasistisena ja tätä syrjivänä, jolloin tämä teema tulisi ottaa puheenaiheeksi varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulisi pysähtyä jokaisen kohtaamisen jälkeen refleктоimaan omaa toimintaansa ja vuorovaikutuksessa esille tulleita teemoja, jotta hän saisi paremman käsityksen omasta suhtautumisestaan eri tilanteisiin. (Räty 2002, 200.)

Vaikka työntekijä on iso osa rasismien ehkäisyssä ja sen pysäyttämisessä, ei hän kuitenkaan ole yksin rasismien vastustajana. Yksittäistä työntekijää tulee aina tukea edellä mainitun teeman mukaisesti, jolloin työntekijän tukena on muu työtiimi ja tarpeen tullen laajempi monialainen yhteistyö. Jos työyhteisössä havaitaan rasismia jonkun työntekijän osalta, on siihen puututtava pienellä kynnyksellä, jotta syrjintä ei pääse suurentumaan entisestään. (Räty 2002, 200–201.) Yhtenäiset linjaukset työpaikalla ja esimiehen läsnäolo ja saatavuus, auttavat rasismien vastaisessa taistelussa työpaikoilla (Järvinen 2021).

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön aineistonhankinta toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena internetkyselyn muodossa. Internetkysely julkaistiin 'Varhaiskasvattajien ideapankki' -nimisessä Facebook-ryhmässä. Ryhmään pääsyn edellytyksenä on toimia varhaiskasvatuksen parissa ja olla (tuleva) varhaiskasvatuksen ammattilainen.

Kerätty aineisto hankittiin ryhmästä kevään 2021 aikana. Kysely julkaistiin ryhmässä 10.5.2021 ja vastausaikaa oli toukokuun loppuun eli 31.5.2021 asti, minä aikana tutkimus keräsi peräti 76 vastausta. Marginaalisesti tämä on pieni määrä saatuja osallistumisia, sillä tutkimuksen toteutushetkellä Facebook-ryhmä koostuu 36. tuhannesta jäsenestä. Toisaalta kerätyt vastaukset ovat keskenään samankaltaisia ja toistavat samaa sanomaa, jolloin tutkimusotannan voi olettaa olevan riittävä tämän opinnäytetyön toteutuksen osalta.

Kyselytutkimuksen näkökulma kiinnittyi erityisesti varhaiskasvatuksen työntekijöiden omakohtaiseen kokemukseen maahanmuuttajaperheiden kohtaamisesta sekä kohtaamista tukevista resursseista ja apukeinoista. Tässä osiossa käydään tarkemmin läpi tutkimuksen muotoa, sisällön analysoimista ja tutkimusetiikan toteutumista eettisyyden ja luotettavuuden osalta.

6.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimusongelmaksi muodostui seuraava kysymys; Toteutuuko tasa-arvoinen vuorovaikutus maahanmuuttajaperheiden kohtaamisessa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa? Kysymystä tarkasteltiin oman kiinnostukseni mukaisesti erityisesti työntekijöiden näkökulmasta ja kyseinen kysymys määrittä opinnäytetyön tutkimuksen suunnan ja tutkimusmenetelmän. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti lisäksi tämän opinnäytetyön tekemisen aikainen tilanne maailmalla (2020-2021) Covid-19 pandemian myötä, jolloin ylimääräisten lähi-kontaktien luomista suositeltiin vältettäväksi.

Opinnäytetyön tutkimusotteena käytettiin kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Kvantitatiiviseen tutkimukseen kuuluu tilastollisuus ja tulosten kerääminen ja havainnoiminen taulukoiden sekä erilaisten kuvioiden avulla. (Heikkilä 2014,

15.) Tässä opinnäytetyössä käytetään kvantitatiivisena tutkimusmenetelmänä internetkyselyä, jonka tavoitteena on saavuttaa laaja kohdennettu tutkimusjoukko ilman ylimääräisiä kontakteja pandemia-tilanne huomioon ottaen.

Edellä mainittu Covid-19 pandemia ei ollut ainut syy, miksi internetkysely vaikutti sopivimmalta vaihtoehdolta tutkimusmenetelmäksi tälle opinnäytetyölle, sillä internetkyselyllä on muitakin tämän opinnäytetyön kannalta edunmukaisia ominaisuuksia. Internetkysely tutkimusmetodina on helppo jakaa suurelle ihmisjoukolle, tässä tapauksessa Facebookin kautta varhaiskasvatuksen ammattilaisista koostuvalle alustalle. Lisäksi internetkysely kerää vastauksia nopeasti verrattuna esimerkiksi haastatteluun tai postikyselyyn, jolloin sen tuloksia pääsee analysoimaan aikataulullisesti nopeasti. Internet kysely auttaa vastaajien pysymisessä anonyyminä, sillä kyselyt eivät yleisesti ottaen vaadi tunnistautumista tai minäänlaista kirjautumista vastatakseen. (Heikkilä 2014, 17–18.)

Kvantitatiivisen kyselytutkimuksen haittapuolina ilmenee kyselylomakkeiden toteutuksen haasteet lomakkeen yksipuolisuuden ja rajatun vastaus näkökulman myötä. Tarkoittaen, että saadut vastaukset voivat antaa tarpeeksi aineistoa tutkimuskysymyksen selvittämiseen, mutta eivät kerro syitä tai motiiveja vastausten takana. Lisäksi internetkyselyn haasteena ovat väärinkäsitykset ja tutkimusjoukon ulkopuolisten vastaajien estäminen kyselyn helpon jakamisen vuoksi, jolloin kerätyt tutkimustulokset voivat vääristyä valheellisten vastausten takia. (Heikkilä 2014, 15, 17–18.)

6.2 Sisällön analysoiminen

Opinnäytetyössä hyödynnetään kuvailevaa analyysiä, sillä sen perustana on syventyä tutkittavan aiheen yleisyyteen sekä selvittää tutkittavaa kohdetta itsessään (Tietoarkisto 2021a). Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykseksi muotoutui kysymys varhaiskasvatuksen maahanmuuttajataustaisten perheiden kohtaamisen tasa-arvoisuudesta ja siitä toteutuuko tasa-arvoinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksen ammattilaisten toimesta näissä kohtaamistilanteissa. Tällöin tut-

kittavan aihe itsessään on maahanmuuttajaperheiden kohtaamisten tasa-arvoisuus ja sitä tullaan tarkastelemaan sen toteutumisen eli sen yleisyyden näkökulmasta.

Kyselytutkimus (Liite 1.) muodostuu neljästä kokonaisuudesta; *info, yleiset tiedot, maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaaminen sekä resurssit ja käytössä olevat apukeinot vuorovaikutuksen ja kohtaamisen tehostajina*. *Info-osio* kertoo kyselylomakkeen tarkoituksen ja siihen vastaamisen kannalta olennaiset tiedot. Vastaaajan ikä, sukupuoli ja ammattinimike kuuluvat *yleiset tiedot -osioon*. *Maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaaminen -osio* koostuu vastaajien kokemusten kartoittamisesta maahanmuuttajaperheiden kohtaamisesta. Kysymyksiä nousee esiin muun muassa kohtaamisten yleisyys ja mahdollinen haastavuus. Viimeinen osio; *Resurssit ja käytössä olevat apukeinot vuorovaikutuksen ja kohtaamisen tehostajina* muodostavat kokonaisuuden, jossa selvitetään vastaajilla työelämässä käytössä olevia vuorovaikutusta ja kohtaamista tukevia resursseja kuten myös vastanneiden toivomia kehittämismahdollisuuksia suomalaiseen varhaiskasvatukseen.

Kyselytutkimuksen tuottama aineisto koostuu monivalintakysymysten lisäksi avoimista kysymyksistä, joita on purettu luvussa 7; *Tutkimustulokset*. Tulosten analysointi koostuu alussa internetkyselyn teeman kartoituksena, minkä jälkeen tuloksia tarkastellaan taulukon ja siten taulukon tuloksia syventävien avointen kysymysten pohjalta. Avoimiin kysymyksiin saatuja satunnaisia vastauksia löytyy tekstin lomasta selkeästi eroteltuna syvemmillä sisennyksellä ja haaleammalla värillä.

Avoimet kysymykset koostuvat vastaajien tarkentavista perusteluista omille vastauksilleen ja täten kokemuksia voi olla paljon erilaisia ja monimuotoisia. Näiden vastausten analysointi vaatii luokittelua, mikä alkaa ylempien sisältöluokitusten kehittämisenä, joiden alle samankaltaiset vastaukset pystytään keräämään. (Tietoarkisto 2021b.) Tämän opinnäytetyön osalta avoimiin kysymyksiin saadut perustelut on ensin havainnoitu ja tutkittu läpi, minkä jälkeen samankaltaisista vastauksista luotiin omat luokat, joiden alle samanlaiset vastaukset kirjattiin nume-

roin. Tämän jälkeen yleisimmin esiintyneet vastaukset kirjattiin kirjallisessa muodossa opinnäytetyön tutkimustuloksiin, kun taas omanlaiset vastaukset joita oli tullut vain yksi tai pari kappaletta, jätettiin opinnäytetyön ulkopuolelle.

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämän opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden takaamiseksi on otettu huomioon monia seikkoja. Tutkimuseettisyys opinnäytetyössä edellyttää muun muassa oman esteellisyyden selvittämistä, tutkimusluvan tarpeeseen perehtymistä sekä tutustumista tietosuojan ja henkilötietojen käsittelyyn liittyviin asioihin. Tärkeää on myös selvittää opinnäytetyön tutkimuksen aineistojen käyttöoikeudelliset teemat ja aineistojen säilyttämiseen kuuluvat asiat kuten myös plagioinnin ehkäisykeinot. (Arene 2018.)

Opinnäytetyön eettisyyden varmistaminen alkaa tutkimuksen kyselylomakkeen suunnittelusta ja sen toteutuksesta lähtien. On varmistettava, että kysymykset ovat yksiselitteisiä ja vastaaja tietää, mitä kysymykseen tulee vastata ja mitä sillä haetaan. Laaditut kysymykset eivät saa myöskään olla johdattelevia, sillä tällöin tutkimuksen luotettavuus hämärtyy. Vastausten luotettavuuden takaamiseksi on valittava tutkimuksen kohderyhmä tarkoin. (Mäkinen 2006, 92–93.)

Kun tarkastelun aiheena on varhaiskasvatuksessa koetun tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteuttaminen maahanmuuttajaperheitä kohtaan, toimii kyselyn perusjoukkona luotettavuuden kannalta parhaiten varhaiskasvatuksen ammattilaiset. Toinen kyselyn kannalta hyvä näkökulma voisivat olla kyseiset maahanmuuttajaperheet, mutta kielimuuri tutkijan ja tutkittavien välillä saattaisi aiheuttaa sekaannuksia ja yllättäviä haasteita opinnäytetyön toteutukseen. Haasteiksi voivat nousta esimerkiksi vaikeudet ymmärtää opinnäytetyön tarkoitusta tai siinä kysytyjä teemoja, jolloin opinnäytetyö voi näyttäytyä vastaajien silmissä epäilyttävänä ja saada vastaajat sulkeutumaan. Tällöin kysely koetaan pelottavana ja voi vaikuttaa enemmän kokeelta, johon he eivät halua vastata totuudenmukaisesti. (Mäkinen 2006, 108.) Näin ollen tämän opinnäytetyön kyselylomake on toteutettu ja julkaistu pelkästään varhaiskasvatuksen ammattilaisille.

Kyselylomake on julkaistu Facebookissa *Varhaiskasvattajien ideapankki*- nimisessä ryhmässä, joka koostuu varhaiskasvatuksen ammattilaisista. Ryhmän ideana on jakaa ajankohtaista tietoa koskien varhaiskasvatusta, kuten myös uusia ideoita toteuttaa ja kehittää omaa ammattitaitoaan varhaiskasvatuksen parissa. Opinnäytetyön eettisyyden takaamiseksi, esittelin itseni ja työni ja kysyin luvan ryhmän ylläpitäjiltä koskien opinnäytetyötäni sekä siihen liittyvän kyselylomakkeen julkaisemista heidän alustallaan. Tutkimusluvan saatuani, esittelin itseni sekä työni ja kyselyyn liittyvät muodollisuudet. Näihin lukeutuivat kyselyn anonymiteetin, vastausten luotettavan käsittelyn ja opinnäytetyön tarkoituksen selittäminen lyhyesti yhdessä julkaisussa. Liitin julkaisuun linkin kyselyyn ja informoin vastaamisen olevan täysin vapaaehtoista. Julkaisin kyselyni kyseisellä alustalla kaksi kertaa, vastausmäärän jäädessä vähäiseksi ensimmäisellä kerralla.

Opinnäytetyön kyselylomakkeessa kysytään muun muassa, mitä mieltä varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat tasa-arvon toteutumisesta, miten he omalla toiminnallaan edistävät sen toteutumista ja ovatko he vältelleet tietynlaisia kohtaamistilanteita perheiden kanssa. Nämä ovat osaltaan henkilökohtaisia kysymyksiä, jolloin on otettava huomioon tietosuojalaki. Tällöin on pysähdyttävä miettimään tutkimuksen ja opinnäytetyön kannalta olennaisia teemoja. Kysely on hyvä pitää anonyyminä ja asiallisena, jolloin esimerkiksi vastaajan etninen tausta tai terveydentila eivät ole oleellisia tai asiallisia kysymyksiä opinnäytetyön toteutuksen kannalta.

Hyvän tutkimusetiikan mukaisesti kyselyn ja siitä saatujen vastausten tulee olla anonyymeja, jolloin yksittäisiä vastauksia ei voida yhdistää tiettyyn henkilöön. Anonymiteetti hyödyttää tutkimusta muun muassa siltä osin, että vastanneiden on helpompi vastata kysymyksiin rehellisesti, kun vastanneita ei voida tunnistaa. (Mäkinen 2006, 114.) Kyselyn luomisessa anonyymiksi on tärkeää, että vastanneiden henkilötietoja ei kerätä kyselyn yhteydessä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi vastanneiden nimeä, puhelinnumeroa ja sähköpostia, joista tutkimukseen osallistujat voidaan helposti tunnistaa. Henkilötietoja ei tule koskaan käsitellä, ilman tietosuojalaissa määriteltyä käsittelyperustaa. (Arene 2018.)

Kyselylomakkeesta saadut tulokset tulee analysoida ja purkaa totuudenmukaisesti tarkkuutta noudattaen. Vastaukset on pidettävä alkuperäisessä muodossa

eikä niitä tule muuttaa omaa etua vastaamaan. Edellä mainitut toimet auttavat pitämään tutkimuksen tulokset todellisena ja tutkimuksen luotettavana. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK] 2021.)

Opinnäytetyön teoriaosiota kirjoittaessa ja kyselylomakkeen tuloksia peilattaessa aiheeseen liittyvään viitekehykseen eli muiden tekijöiden tutkimuksiin, kirjallisuuden tai muuhun ulkopuoliseen aineistoon on muistettava välttää aineiston plagiointia. Plagiointi tarkoittaa muiden tekijöiden aineistojen suoraa tai mukailevaa kopioimista omaan työhön, jolloin puhutaan sääntöjenvastaisesta lainaamisesta, mikä on tekijänoikeuslakia vastaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK] 2012, 9.)

Tekijänoikeuslain mukaisesti plagiointia vältetään tässä opinnäytetyössä käyttämällä asianmukaisia lähdeviitteitä huomioiden alkuperäisten tekijöiden nimet ja teosten tekovuodet, merkitsemällä kaikki käytetyt lähteet opinnäytetyön lähdeluetteloon, välttämällä suoraa kopioimista, merkitsemällä suorat lainaukset oikein sekä tarkistamalla opinnäytetyö Lapin ammattikorkeakoulussa käytössä olevan plagiaatintunnistusohjelman, Urkundin, kautta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön kyselylomakkeen tuloksia siitä, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat itse kokeneet tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutuvan varhaiskasvatuksessa ja mitä resursseja ja apukeinoja heillä on käytössään kohtaamisen tukena.

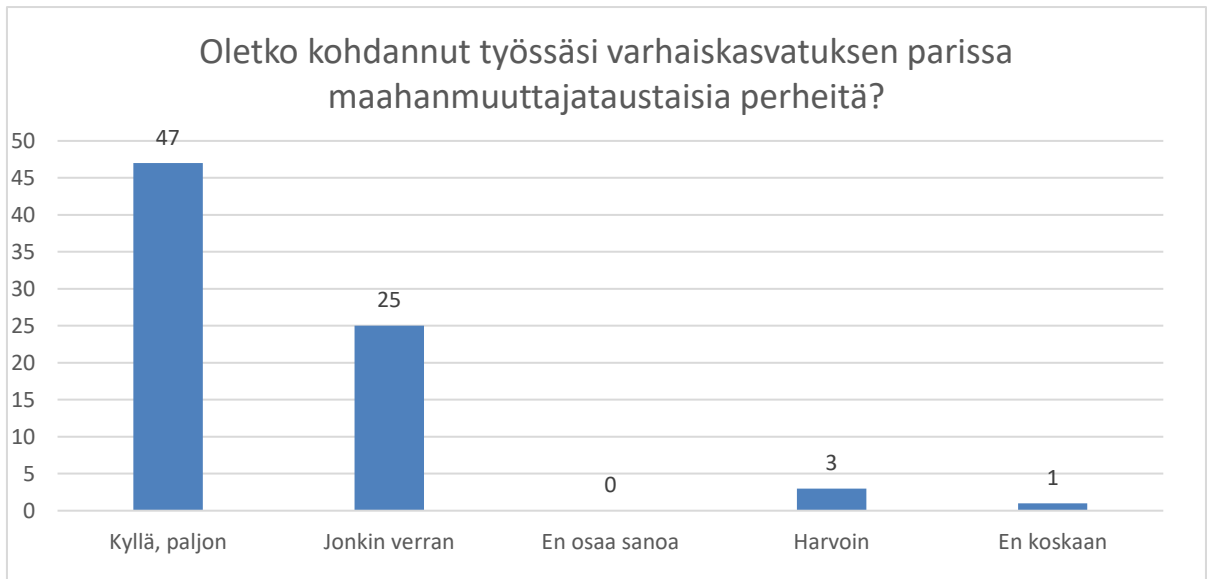
Aluksi syvennyttään maahanmuuttajaperheisiin suuntautuvan kohtaamisen tasa-arvoisuuteen vastaajien kokemusten pohjalta. Tämän jälkeen tarkastellaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta hyödyllisiä ja tasa-arvon toteutumista tukevia työmetodeja eri vuorovaikutuksen apukeinojen kautta. Luvun lopussa perehdytään suomalaisen varhaiskasvatuksen kehittämismahdollisuuksiin. Tätä tarkastellaan kyselylomakkeessa avoimen kysymyksen muodossa vastaajien omien kokemusten ja mielipiteiden pohjalta.

Kerätty aineisto käydään läpi taulukoita ja avoimien kysymysten vastauksista muodostettuja sitaatteja havainnoinnin tukena käyttäen. Sitaatit ovat erotettu muusta tekstistä syvemmällä sisennyksellä ja haaleammalla tekstin värillä selkeyden vuoksi.

7.1 Maahanmuuttajaperheen kohtaaminen

Kyselyn alussa selvitettiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia maahanmuuttajataustaisten perheiden kohtaamisista. Aluksi selvitettiin kuinka moni vastaajista oli kohdannut työuransa aikana maahanmuuttajaperheitä ja kokivatko he kyseiset kohtaamiset haastavana. Mikäli kohtaamiset maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa oli koettu ongelmallisina, saivat vastaajat kertoa omin sanoin avoimen kysymyksen alle, mikä teki kohtaamisista haastavia ja millä tavalla. Seuraavaksi tarkastellaan näihin kysymyksiin saatuja vastauksia taulukkoja ja kuvioita apuna käyttäen.

Taulukko 1. Vastaajien kokemukset kohtaamisista määrällisessä muodossa

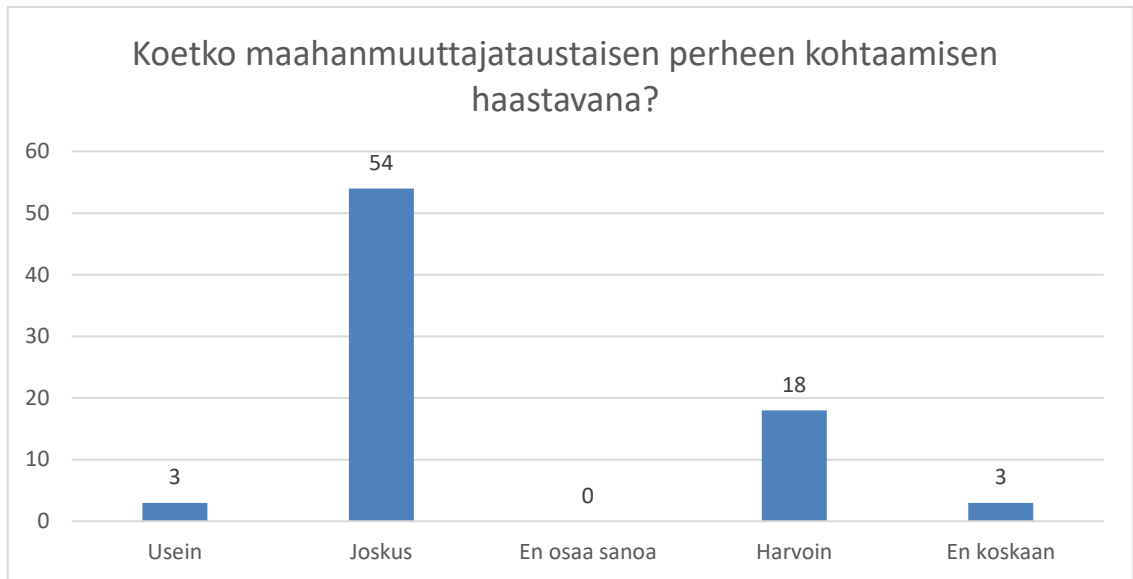

Kyselyyn osallistui vapaaehtoisena 76 anonyymiä varhaiskasvatuksen ammattilaista, joista enemmistö oli kohdannut maahanmuuttajaperheitä työssään varhaiskasvatuksen parissa. Suurin osa oli ollut tekemisissä maahanmuuttajataustaisen perheiden kanssa joko paljon tai jonkin verran ja vain muutama vastanneista ei ollut ollut koskaan tai harvoin tekemisissä maahanmuuttajaperheen kanssa (Taulukko 1).

Aineiston keruun kannalta olisi ollut mielenkiintoista nähdä, miten vastaajien maahanmuuttajataustaisten perheiden kohtaamiset varhaiskasvatuksessa olisivat jaottuneet Suomen kartalle. Vastanneiden maantieteellistä sijaintia ei määriteltä erikseen kyselyssä, sillä suunnitteluvaiheessa sitä ei koettu tutkimuksen kannalta tarpeellisenä selvittää. Karkealla maantieteellisellä sijainnilla olisi voinut päätellä minne päin Suomea enemmistö vastaajien kokemista maahanmuuttajataustaisista varhaiskasvatuksen asiakkaista sijoittuu. Esimerkiksi voidaan ajatella pääkaupunkiseudulla olevan enemmän kulttuurista monimuotoisuutta varhaiskasvatuksessa kuin vaikkapa Ivalossa. Nämä monimuotoisuuden keskittymät tuovat varhaiskasvatuksen ammattilaisille enemmän kokemusta ja erilaisia valmiuksia toimia maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa kuin maahanmuuttajaperheitä harvakseltaan kohtaaville työntekijöille, jolloin vastaajien valmiuksia olisi voinut tarkastella maantieteelliseltä kannaltakin.

Seuraava kysymys kyselyssä käsitteli sitä, koettiin varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajaperheiden kohtaaminen haastavana ja jos näin oli, saivat vastaajat kertoa omin sanoin miksi.

Taulukko 2. Kokemus maahanmuuttajaperheen kohtaamisen haastavuudesta

Taulukosta 2 käy ilmi, että 76:stä vastaajasta peräti 54 eli 71%:a kyselyyn osallistuneista varhaiskasvatuksen ammattilaisista kokivat joskus työssään maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaamisen haastavaksi. Osa vastaajista kokivat kohtaukset harvoin haastavana. Tarkastellessa tarkentavaan avoimeen kysymykseen vastaajien itse kirjoittamia vastauksia, miksi kohtaukset oli koettu haastaviksi, löydettiin selkeä yhteinen tekijä, joka esiintyi lähes jokaisessa vastauksessa; yhteisen kielen puuttuminen. Tarkentavaan avoimeen kysymykseen: ”*miksi olet kokenut maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaamisen haastavana?*” vastasi 56 kyselyyn osallistunutta henkilöä, joista peräti 53 kokivat kielimuurin olevan haastavin tekijä kohtauksissa.

Kielimuuri koettiin vastaajien omien kokemusten mukaan suurimmaksi haasteeksi vieraskielisen perheen kohtauksissa ja sen kuvailtiin olevan joissain tapauksissa este tasapuoliselle vuorovaikutukselle. Koettiin vaikeaksi kertoa perheille suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja lapsen päivän kulusta, sekä

työntekijöille jäi helposti tunne väärinymmärryksistä puolin ja toisin. Vuorovaikutuksen kuvailtiin jäävän suppeaksi ja tulkkien toivottiin olevan enemmän läsnä vuorovaikutustilanteissa perheiden kanssa. Esille nostettiin lisäksi huomio siitä, että vuorovaikutuksen haastavuus esiintyy enimmäkseen vain kohtaamisissa vanhempien kanssa. Maahanmuuttajalasten kanssa kieltä ei koettu niin ongelmalliseksi ja vuorovaikutus sujui, sillä lasten koettiin olevan nopeita oppimaan uuden kielen perusteita.

”Yhteisen kielen puuttuminen iso haaste, sekä se, että kaikilla perheillä ei ole käsitystä mitä suomalainen varhaiskasvatus on.”

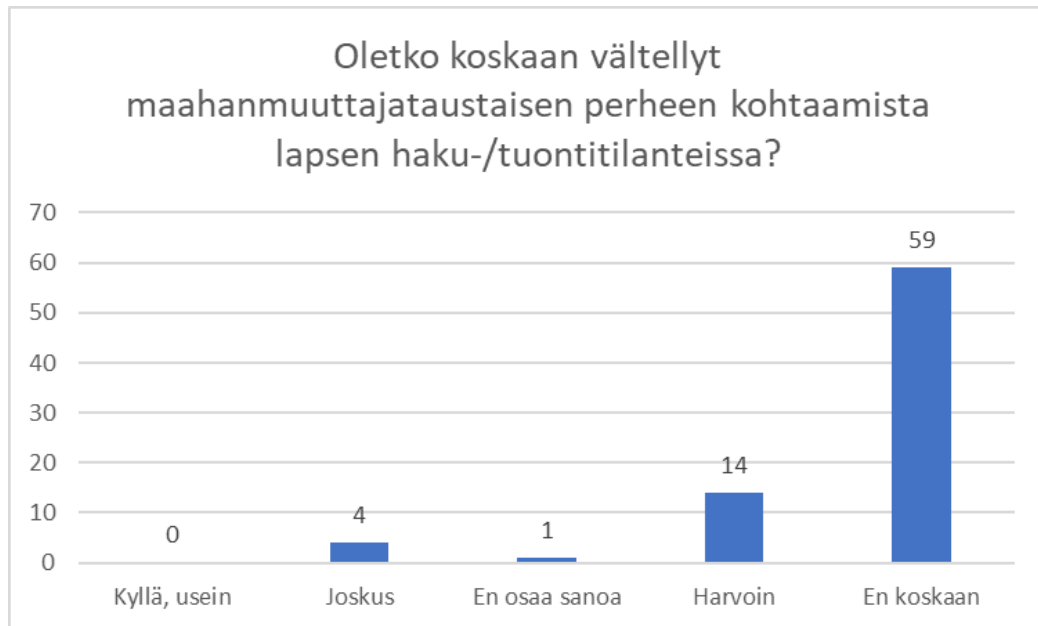
”Arjen tilanteissa itsensä saaminen ymmärretyksi ja toisen ymmärtäminen, kun yhteistä kieltä ei ole.”

”Valitettavasti kielimuuri tuo välillä omia haasteitaan kohtaamisessa ja aiheuttaa helposti väärinymmärryksiä osapuolten välillä.”

Toinen selkeä haaste, mitä kyselyyn osallistuneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset kohtaavat työssään on perheiden ja työntekijöiden väliset kulttuurierot. Kokemusten pohjalta kulttuurierot näkyivät yhdessä kielimuurin kanssa esimerkiksi perheen aloittaessa suomalaisen varhaiskasvatuksen ensimmäistä kertaa. Tällöin perhe ei välttämättä ollut lainkaan tietoinen varhaiskasvatuksen toimintatavoista ja sen merkityksestä, jolloin työntekijä koki haastavaksi varhaiskasvatuksen esittelyn perheelle. Tulkki oli osaksi mukana näissä ensikohtaamisissa, mutta perheelle saatavilla olevan ajan niukkuus vaikeutti asiaa, sillä työntekijät kuvailivat keskusteltavaa olevan viikoiksi kerrallaan.

Kohtaamisten kokeminen haastavina ei kuitenkaan näkynyt seuraavassa kysymyksessä, kun tutkittiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia maahanmuuttajaperheen kohtaamisen välttelystä lapsen haku-/tuontitilanteissa.

Taulukko 3. Maahanmuuttajaperheiden välttely varhaiskasvatuksessa

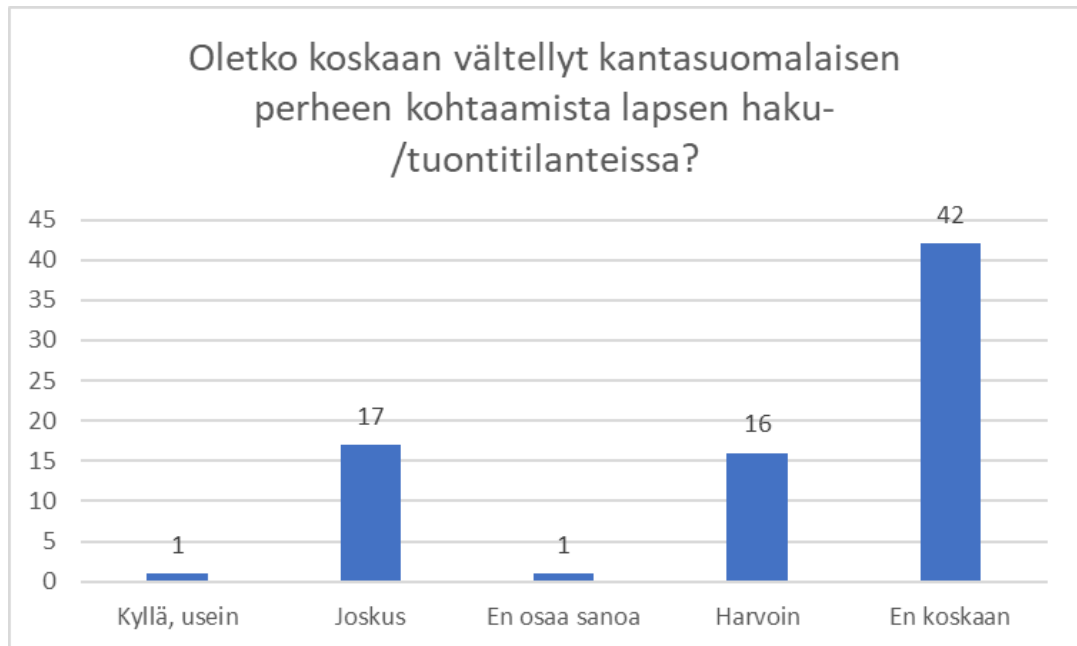

Vaikka maahanmuuttajaperheiden kohtaaminen koettiin haastavaksi kielimuurin ja kulttuurierojen vuoksi, se ei siitä huolimatta näy lisääntyneenä maahanmuuttajaperheiden kohtaamistilanteiden välttelynä varhaiskasvatuksen ammattilaisten osalta (Taulukko 3). Enemmistö vastaajista kertoivat välttelevänsä edellä mainittuja kohtaamisia *harvoin* tai *ei koskaan*, mistä voi päätellä varhaiskasvatuksen ammattilaisten olevan asennoituneita ja valmiita kohtaamaan perhe kielimuurista ja kulttuurieroista huolimatta.

Vastaajat, jotka vastasivat välttelevänsä maahanmuuttajataustaisten perheiden kohtaamista, kuten taulukon 3 mukaan vastauksen *joskus* antaneet, saivat kertoa omin sanoin, miksi he ovat kokeneet perheen välttelyn tarpeellisena. Esille nostettiin kiire ja tilanteet, jossa työntekijä on pihalla yksin useamman lapsen kanssa, eikä täten voi irtautua ryhmästä kohdatakseen vanhempia. Myös sosiaalinen väsymys sekä kulttuurierojen aiheuttamat hankaukset, kuten joidenkin maahanmuuttaja miesten haluttomuus keskustella naisen kanssa tulivat huomioituiksi.

Yllättäväksi ilmiöksi nousi varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastaukset kansuomalaisen perheen välttelystä kohtaamistilanteissa. Taulukossa 4 esitetään saatuja vastauksia tähän kohtaan.

Taulukko 4. Kantasuomalaisen perheen välttely varhaiskasvatuksessa

Suurin osa kyselyyn vastanneista varhaiskasvatuksen ammattilaisista *ei ole koskaan* vältellyt kantasuomalaisen perheen kohtaamista, mutta silti huomattava osa vastaajista oli vastannut vältelleensä kyseisiä perheitä *harvoin* tai *joskus* (Taulukko 4). Työntekijät, jotka olivat vastanneet vältelleensä kantasuomalaisten perheiden kohtaamista perustelivat kantansa hyvin samankaltaisin vastauksin. Esille nousi lasten huoltajien haastava käytös, liian suuret odotukset varhaiskasvatuksesta ja oman pahan olon purkaminen työntekijöihin sekä ikävien sattumien, kuten lapsen loukkaantumisesta kertominen huoltajille. Tällöin työntekijät kokivat parhaaksi vältellä kohtaamista tai pyytämään työkaveria hoitamaan perheen kanssa keskustelun.

Kantasuomalaisia huoltajia välteltiin lisäksi tilanteissa, missä perheen koettiin keskustelevan liian henkilökohtaisesti varhaiskasvatuksen työntekijän kanssa tai tilanteet joissa työntekijä oli sosiaalisesti uupunut eikä sen vuoksi jaksanut kohdata perhettä. Lisäksi kohtaamisten välttelyssä näkyi sama ongelma kuin maahanmuuttajaperheiden välttelyssäkin; liian vähäinen työntekijä mitoitus lasten haku- ja tuontitilanteissa, jolloin työntekijä ei yksinkertaisesti pysty irtaantumaan erilleen ryhmästä.

Odottamattomaksi tästä tekee työntekijöiden kokeman kantasuomalaisen perheiden välttelyn ja maahanmuuttajaperheiden välttelyn vertaaminen keskenään. Kyselyyn saatujen vastausten perusteella kantasuomalaisia perheitä vältellään enemmän kuin maahanmuuttajataustaisia perheitä, vaikka maahanmuuttajaperheissä koettiin merkittäväksi haasteeksi yhteisen kielen puuttuminen. Tämän perusteella voisi olettaa perheiden välttelemisen olevan suurempaa vieraskielisten perheiden kohdalla. Toisin kantasuomalaiset perheet koettiin käytökseltään haastaviksi ja joissain tilanteissa aggressiivisiksi, jolloin työntekijät kokivat omaksi parhaakseen vältellä heidän kohtaamistaan.

7.2 Tasa-arvon toteutumista tukevat työmenetelmät

Kyselyn seuraavassa osiossa selvitettiin vastaajien näkemyksiä tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumisesta ja heillä käytössä olevista tasa-arvoa ja vuorovaikutusta tukevista työmenetelmistä.

Taulukko 5. Kokemus tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumisesta

Jopa 45 % vastaajista kokivat tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutuvan perheen ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välisissä kohtaamisissa. Tästä huolimatta moni vastaaja *ei osannut sanoa* toteutuiko tasa-arvoinen vuorovaikutus tai kielsivät sen toteutuvan laisinkaan. (Taulukko 5.) Tasa-arvon toteutumista perusteltiin työntekijän asenteella ja valmiuksina kohdata maahanmuuttajataustainen

perhe tasavertaisesti kielimuurista huolimatta. Tällöin pääasiaksi ei noussut yhteinen kieli, vaan toisen ihmisen kohtaaminen inhimillisesti ja tätä kunnioittaen, jolloin perheelle jää kokemus nähdystä ja kuullusta tulemisesta.

Vastaajat, jotka kokivat tasa-arvoisen vuorovaikutuksen jäävän toteutumatta, pohjustivat näkemystään kielimuurin ylityspääsemättömyydellä. He eivät nähneet tasa-arvoista vuorovaikutusta annetun kokemuksen ja läsnäolon kautta, vaan enemmänkin kulttuurierojen ja vieraan kielen asettamien haasteiden myötä. Tällöin tasa-arvona nähtiin se, pystyvätkö työntekijät kertomaan maahanmuuttajaperheelle lapsen päivästä samalla tavalla kuin kantasuomalaiselle perheellekin.

Seuraavaksi tarkastellaan vastaajilla käytössään olevia tasa-arvoista vuorovaikutusta ja kohtaamista tukevia resursseja ja apukeinoja. Kyselyssä esille tuotiin kuvakortit, vieraan kielen fraasien ja sanojen opettelu, monikulttuurisuuden esille tuominen varhaiskasvatuksen toiminnan toteutuksessa sekä perheiden äidinkieltä puhuvat avustajat. Näitä käytössä olevia keinoja havainnoidaan taulukoissa 6 ja 7. Saadut vastaukset ovat jaettuna *Kyllä* ja *Ei* -kategorioihin, joiden tarkoituksena on osoittaa onko kyseinen resurssi ollut käytössä vai ei.

Taulukko 6. Käytössä olevat vuorovaikutuksen apukeinot ja työmenetelmät osa 1

	Kuvakortit	Maahanmuuttajien kielellä opetellut fraasit ja sanat
Kyllä	69 vastausta	66 vastausta
Ei	7 vastausta	19 vastausta

Taulukosta 6 ilmenee, että enemmistöllä kyselyyn vastanneilla varhaiskasvatuksen ammattilaisilla oli työssä käytössään kuvakortit vuorovaikutuksen tukemiseksi. Tämän lisäksi enemmistö eli peräti 66-vastaajaa käytti maahanmuuttajaperheitä kohdatessaan perheiden äidinkiellellä opittuja fraaseja tai yksittäisiä sanoja osoittaakseen arvostusta perheen kulttuuria kohtaan ja tehden kohtaa-

mistilanteista helpommin lähestyttäviä. Vain muutamat vastaajat kertoivat työmetodeistaan puuttuvan täysin kuvakorttien käytön tai vieraankielen alkeiden opettelun.

Taulukko 7. Käytössä olevat vuorovaikutuksen apukeinot ja työmetodit osa 2

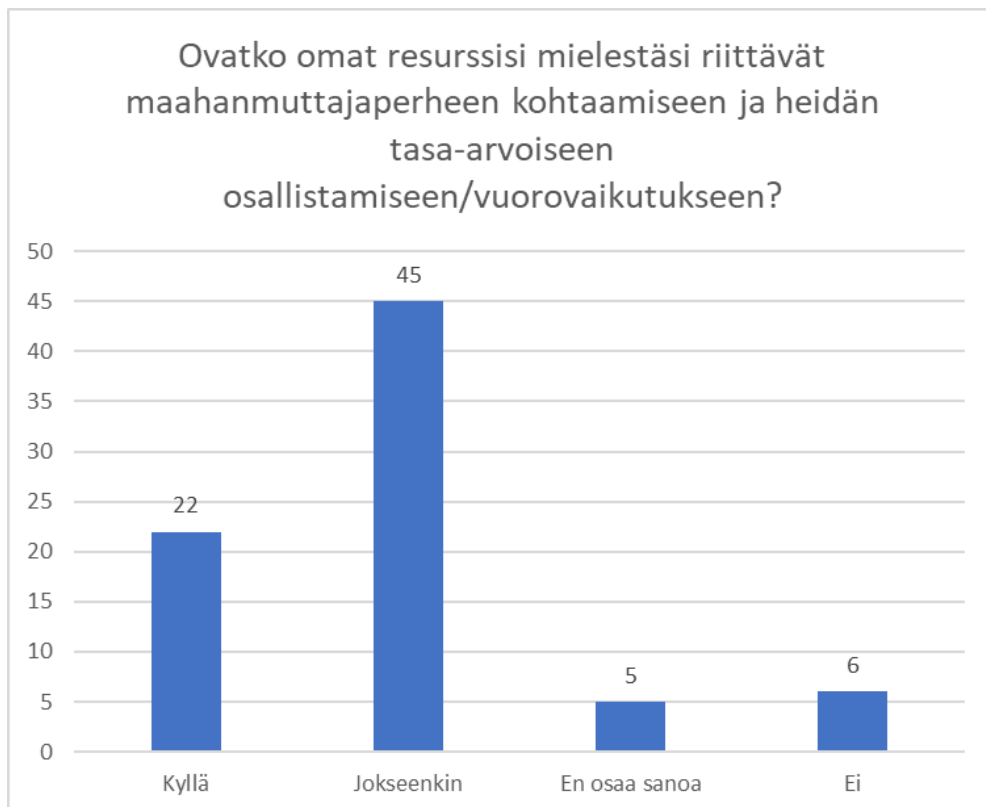
	Monikulttuurisuuden näkyvyys toiminnassa	Maahanmuuttajaperheen äidinkieltä puhuva avustaja
Kyllä	42 vastausta	20 vastausta
Ei	34 vastausta	53 vastausta

Muita tarkasteltavia vuorovaikutusta ja kohtaamista tukevia työtapoja olivat taulukossa 7 esitellyt monikulttuurisuuden näkyvyys varhaiskasvatuksen toiminnassa ja maahanmuuttajaperheen äidinkieltä puhuva avustaja. Monikulttuurisuuden näkymisellä tarkoitetaan päiväkodin arjessa ja toiminnan suunnittelussa huomioitua kulttuurin toteuttamista, kuten kulttuuriviikkoja, jolloin lapset ja heidän huoltajat osallistuvat perheen kulttuuriin tutustumiseen yhteisellä tuokiolla. Maahanmuuttajaperheiden äidinkieltä puhuvalla avustajalla taasen viitataan kaupungin tai yksittäisen päiväkodin sisäiseen kiertävään avustajaan, joka puhuu maahanmuuttajaperheen äidinkieltä tai omaa saman kulttuuritaustan kuin tietyt maahanmuuttajaperheet. Tällöin avustaja pystyy tukemaan muita työntekijöitä tasarvoisen vuorovaikutuksen ja arvostavan kohtaamisen kanssa.

Yhteensä 76:sta vastauksesta 42 vastausta eli pieni enemmistö toteuttivat monikulttuurisuutta näkyvänä osana varhaiskasvatuksen toimintaa. Siitä huolimatta melkein puolet vastaajista myönsivät monikulttuurisuuden näkyvän vähäisenä tai ei lainkaan päiväkodin toiminnassa. Maahanmuuttajaperheen äidinkieltä puhuvia avustajia löytyi vain 20 kyselyyn osallistuneen varhaiskasvatuksen ammattilaisen työpaikalta tai työskentely kaupungista. Näin ollen vieraskielisten avustajien antaman tuen määrän jäädessä vähäiseksi. Enemmistö eli 53 vastaajaa vastasivat *Ei*, mikä tarkoittaa vieraskielisen avustajan puuttumista toiminnasta kokonaan. (Taulukko 7.)

Kyselyssä selvitettiin käytössä olevien vuorovaikutusta tukevien työmetodien ja apukeinojen lisäksi työntekijöiden omien resurssien riittämistä maahanmuuttajaperheen tasa-arvoiseen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen. Tähän saadut vastaukset olivat kyselyyn osallistuneiden varhaiskasvatuksen työntekijöiden omia kokemuksia omien resurssiensa riittävydestä.

Taulukko 8. koettu kohtaamista ja vuorovaikutusta tukevien resurssien riittävyys

Omat resurssit maahanmuuttajaperheiden tasa-arvoisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen toteuttamiseen koettiin taulukossa 8 havainnollistettujen tuloksien mukaan *hyvin* tai *jokseenkin* riittäviksi. Positiivinen havainto oli, että enemmistö koki pärjäävänsä nykyisillä resursseillaan ja voimavaroillaan, vaikka joukosta löytyikin muutama vastaus tapauksista, joissa omat resurssit eivät täysin riittäneet tasa-arvoisen ja arvostavan kohtaamisen toteuttamiseen.

7.3 Varhaiskasvatuksen kehittämismahdollisuudet

Ylivoimaisesti suurimpana varhaiskasvatuksen kehittämistarpeena esille nostettiin tulkkipalvelut ja erilaisten sovellusten tai etäkäännöspalveluiden lisääminen osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa. Näitä käytetään jo osana nykyvarhaiskasvatusta, mutta niiden käyttömahdollisuudet koettiin rajallisina ja puutteellisina. Tulkkia ei ole saatavilla jokaiseen tilanteeseen ja osa etäkäännöspalveluista ovat maksumuurin takana tai muuten vähässä käytössä työntekijöiden ja perheiden keskuudessa. Nostettiin esille vahva tarve esimerkiksi etätulkkiin, joka olisi pitkin päivää saatavilla puhelimen välityksellä, jotta tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumisen esteenä oleva kielimuuri ei pääsisi vaikuttamaan kohtaamisen laatuun.

”Olisi toki Ihanaa, jos aina löytyisi tulkki tai kieltä osaava esim. avustaja, mutta koska tämä on sula mahdollisuus, niin esimerkiksi googlekääntäjän käyttöä voisi lisätä...”

”Jonkinlainen 24/7 etätulkkipalvelu olisi hyvä. Harvoin niitä tilanteita tulee, mutta haastavien kohtaamisten apuna sitä hätätulkkaukseen joskus tarvisi.”

”Arkisiin tuonti- ja hakutilanteisiin enemmän mahdollisuuksia käyttää tulkkia. Lyhyisiin puhelintulkkauksiin lyhyellä varoitusajalla olisi tarvetta.”

”Pitäisi olla käytössä kaupungin puolesta joku sovellus tai tulkkauspalvelu, johon voi puhua/kirjoittaa asian ja se kääntyy vanhemman omalle kielelle. Monilla ei ole luku- tai kirjoitustaitoa, jonka takia puhe on tärkeä.”

Toinen merkittävästi varhaiskasvatuksen työntekijöiden keskuudessa huomiota herättänyt teema, jota toivottiin voitavan kehittää tulevaisuudessa oli eri kielillä toteutetut kirjalliset ja suulliset tiedotteet kuten myös koulutukset maahanmuuttajaperheille. Tällä hetkellä vastaajat kokivat haasteelliseksi työntekijöiden ja perheen välisen kielimuurin sekä osalla lapsen huoltajista esiintyvän lukutaidottomuuden, mikä hankaloittaa varhaiskasvatuksen toiminnasta ja ajankohtaisista

tiedotteista tiedottamista. Myös kulttuurierojen tuomat haasteet suomalaisen varhaiskasvatuksen merkityksen ja toteutuksen ymmärtämiselle, kuten nolla toleranssi lasten kurittamiseen ja oikeanlaisen vaatetuksen löytyminen lapsille, koettiin haastaviksi selittää perheille.

”Ohjelappusia ja muita viestejä olisi mahdollista välittää perheelle heidän omalla äidinkielellään.”

”maahanmuuttajataustaisten perheiden koulutusta päiväkodin arjesta ja toimintatavoista sekä sähköisistä alustoista kuten wilmasta...”

Esille nostettiin toive muun muassa erilaisista vanhemmille kohdennetuista suomalaista varhaiskasvatusta käsittelevistä koulutuksista, jotka helpottaisivat perheen siirtymistä varhaiskasvatukseen. Tällöin perhe oppisi omalla kielellään varhaiskasvatuksen toimintatapoja ja arvoja, kuten myös oleellista suomenkielen sanastoa, mitä he voivat hyödyntää varhaiskasvatuksen kohtaamistilanteissa yhdessä työntekijöiden kanssa.

Myös erilaisten tiedotteiden ja infolappujen löytyminen perheiden omalla kielellä koettiin olevan oleellinen kehitystarve varhaiskasvatukselle, toisin näihin liittyen nostettiin esiin huoli mahdollisesta lukutaidottomuudesta. Ratkaisuksi esitettiin ei pelkästään kirjallisessa muodossa jaettavia tiedotteita, vaan lisäksi sähköisesti tai päiväkodilta itseltään löytyviä perheiden omalla kielellä nauhoitettuja äänitteitä, jotka auttaisivat tasa-arvoistamaan eri muotoisia kohtaamisia ja niissä toteutettua vuorovaikutusta.

”Maahanmuuttajavanhemmille omalla kielellä tietoa suomalaisesta kasvatusta- ja koulutusjärjestelmästä sekä kasvatusta- ja lapsinäkemyksestä.”

”Kun maahanmuuttajataustainen perhe saa ilmoituksen päivähoitopaikasta, jo silloin pitäisi tulla ensimmäinen tietopaketti heidän omalla kielellään suomalaisesta varhaiskasvatuksesta! Ja myös suullisesti...”

Kolmantena ja viimeisenä esille nostettuna teemana vastaajat kiinnittivät huomiota omaan itsensä ja työympäristönsä kehittämiseen tasa-arvoisuuden ja tasa-vertaisen kohtaamisen näkökulmasta. Tämä ilmeni muun muassa tahtona parantaa omaa kielitaitoa ja aktiivisuutta kohtaamistilanteissa kuten myös halua oppia enemmän vieraista kulttuureista niin itsensä kuin työyhteisönsä näkökulmasta. Lisäksi kyselyyn osallistuneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat tarpeelliseksi oman työympäristönsä puhdistamisen ennakkoluuloista, syrjivistä asenteista sekä mahdollisesta piilorasismista parantaakseen tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumista.

Perheiden äidinkielen oppiminen jo muutamien sanojen osalta todettiin mahdolliseksi vuorovaikutuksen kehittämismahdollisuudeksi, sillä sen koettiin osoittavan arvostusta perhettä kohtaan, kuten myös auttamaan perheitä kokemaan itsensä tervetulleeksi ja kohdatuksi varhaiskasvatuksessa. Tämän koettiin laskevan sekä lasten huoltajien että varhaiskasvatuksen työntekijöiden omaa kynnystä kohdata toisensa tasa-arvoisen vuorovaikutuksen parissa. Kiinnostus perheen käyttämästä kielestä ja sen oppimisesta toimii kunnioittavana eleenä perheen omaa kulttuuria kohtaan.

”Itse haluaisin opiskella uusia kieliä, jotta voisin käydä helppoja keskusteluja ja tervehtiä perheen kotikielellä yms. jotta osoittaisin enemmän arvostusta heidän kulttuuriaan ja kieltään kohtaan.”

”Meillä puhutaan suomea, mutta on useita eri kieliä puhuvia perheitä ja olisi mukava osata jotain heidän kieltä. Edes perussanoja.”

Vastaajien keskuudessa nostettiin esiin oman aktiivisuuden ja rohkeuden lisääminen, siltä osin, että työntekijä uskaltaisi kohdata perheet, vaikka yhteistä kieltä ei olisi lainkaan ja vuorovaikutus tuntuisi täten haastavalta. Korostettiin vuorovaikutuksen yrittämisen tärkeyttä sen sijaan, että se sujuisi täydellisesti, jotta perhe ei tuntisi itseään ulkopuoliseksi. Aktiivisuutta toivottiin lisäävän myös molemmiin puolinen tutustuminen toisen kulttuuriin. Monikulttuurisen perheen kulttuurin tuntemus auttaa ymmärtämään perhettä ja heidän toimintatapojaan paremmin, sekä luo suvaitsevaisemman ilmapiirin perheen kohtaamiselle.

Suvaitsevamman ilmapiirin kehittämistä toivottiin lisäksi työpaikoille työkavereiden keskuuteen. Joissain tapauksissa perheitä oli lokeroitu ennakkoluuloisesti erilaisiin stereotypioihin, jolloin perheen kohtaaminen yksilöllisyyden näkökulmasta oli jäänyt vajaaksi. Stereotypiat ja ennakkoluulot perhettä kohtaan pääsevät helposti vaikuttamaan heidän kohtamiseen ja tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutumiseen muun muassa työntekijöiltä tulevana välttelevänä kohteluna. Tämä voi vaikuttaa myös työntekijöiden keskinäisiin väleihin, jolloin tiimityöskentely kärsii.

”... Ei lokeroida perhettä stereotypioihin vaan katsotaan omana itsenään.”

”Toiveenani on että jokainen työntekijä kohtaisi perheen rohkeasti. Yhteisen kielen puute ei riitä perusteeksi näiden tilanteiden välttelyyn.”

”Toivoisin molemmin puolista tutustumista toisen kulttuurin ja tapoihin esimerkiksi lastenhoidon osalta.”

”...Ennakkoluuloinen puhetapa ja asenteelliset jutut pois kahvihuoneesta”

Toivottiin kehitystä työntekijöiden asenteisiin ja puhetapaan, eli siihen miten maahanmuuttajataustaisista perheistä puhutaan ja millä asenteella työntekijät lähtivät kohtaamisiin. Jos alkuasenne työntekijällä oli vankka sanoma siitä, miten meillä Suomessa tehdään asiat ja muut tavat ovat väärin, jäi vuorovaikutus perheiden ja työntekijän välillä negatiiviseksi ja korostuivat kulttuurierot ja epätasa-arvon kuilu entisestään. Suvaitsevainen ja muita arvostava varhaiskasvatuksen työympäristö tukee työntekijöiden hyvinvointia ja auttaa työntekijöitä tukeutumaan toisiinsa kohdatessaan maahanmuuttajataustaisia perheitä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää toteutuuko maahanmuuttajaperheiden ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välisissä kohtaamisissa tasa-arvoinen vuorovaikutus, sekä miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset itse kokevat tasa-arvon toteutuvan ja mitä kehittämismahdollisuuksia he näkevät tämän teeman osalta. Lisäksi omana tavoitteenani oli saada parempi ymmärrys ja käsitys siitä, mitkä asiat vaikuttavat ja ohjaavat tasa-arvon toteutumista ja miksi.

Opinnäytetyö toteutettiin koostuen varhaiskasvatuksen ammattilaisten omista kokemuksista ja näkökulmista liittyen tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ja arvostavan kohtaamisen toteutumiseen maahanmuuttajaperheitä kohdatessa. Kerätyt vastaukset olivat yhdensuuntaisia ja vastasivat opinnäytetyön tutkimuskysymyksen: Toteutuuko suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tasa-arvoinen vuorovaikutus maahanmuuttajaperheiden kohtaamisessa? Yhtäläisistä vastauksista kävi ilmi, että tasa-arvoinen vuorovaikutus toteutuu kunnioittavan kohtaamisen ja perheen huomioimisen osalta, kunhan työntekijä on suvaitsevainen ja oikein asennoitunut perhettä kohdatessaan. Tasa-arvoinen vuorovaikutus koettiin haastavana kielimuurin tuomien haasteiden vuoksi ja täten toivottiin enemmän resursseja ja apua vuorovaikutuksen tasavertaistamiseen muun muassa paremmin saatavilla olevien tulkkien myötä.

Opinnäytetyö jättää varaa aiheen tarkastelemiselle ja tutkimiselle maahanmuuttajaperheiden näkökulmasta. Miten *he* kokevat tasa-arvoisen vuorovaikutuksen toteutuvan varhaiskasvatuksen kohtaamisissa? Nouseeko heillä esiin samoja haasteita ja kehitystarpeita kuin varhaiskasvatuksen työntekijöillä tämän opinnäytetyön teon aikana. Entä millaisena *he* kokevat suomalaisen varhaiskasvatuksen ja siinä esiintyvät asenteet? Kaikki tämä olisi mielenkiintoinen aihe jatkotutkimusta ajatellen.

Kokemuksena opinnäytetyön tekeminen on avartava ja tietoisuutta lisäävä. Työtä tutkiessa ja sitä kasatessa huomasi, miten paljon eri teemat vaikuttavat toisiinsa ja ovat tiiviisti yhteydessä rakentamassa laajaa kokonaisuutta. Opinnäytetyön toteuttaminen tuntui osin haastavalta ja sen aikana ilmeni teknisiä ongelmia, joiden

vuoksi toteuttaisin aineistonhankinnan tulevaisuudessa eri tavalla. Muun muassa vastausmäärät eivät pysyneet tasaisena kysymyksissä, mihin voi vaikuttaa tekniset viat ja vastaajien useamman vaihtoehdon valitseminen kysymyksissä. Tämä vääristää tuloksia hieman, minkä vuoksi kyselylomakkeella kerätty aineisto ei ole täysin validi.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. 2013. Olemme muuttaneet - ja kotojumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Väestöliitto. Helsinki.

Arene 2018. Opinnäytetyön eettiset ohjeet. Opiskelijan muistilista. Viitattu 15.9.2021 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene-opinnaytetyoprosessin-eettiset-suositukset_muistilistat-opiskelijalle-ja-ohjaajalle.pdf?_t=1526903222

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9., uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Hermanfors, K. 2017. Inklusiivinen varhaiskasvatus – itsestäänselvääkö?. Kasvatus & Aika. Viitattu 13.11.2021 http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/ke1_2809171616.pdf

Honkala, S. & Tuominen, R. 2021. Kulttuurin käsite. Viitattu 10.11.2021 <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/miina-ja-ville-opettajan-oppaita/miina-ville-ja-kulttuurin-arvoitus-7>

Hujala, E. & Turja, L. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Iivonen, E. 2016. Mikä on lapsen etu?. Lapsemme-lehti 13.5.2016. Viitattu 11.11.2021 <https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/mika-lapsen-etu/>

Järvinen, H-M. 2021. Opetellaan antirasistinen työote. Talentia-lehti 15.3.2021. Viitattu 9.11.2021 <https://www.talentia-lehti.fi/opetellaan-antirasistinen-tyoote/>

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Viitattu 11.3.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lapsenoikeudet 2021. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 14.10.2021 <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. [MLL] 2018. Monikulttuurisuus ja kunnioittava kohtaaminen. Viitattu 11.3.2021 <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-opilaitoksille/monikulttuurisuus-ja-kunnioittava-kohtaaminen/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. [MLL] 2021. Vauva kehittyy vuorovaikutuksessa vanhempiensa kanssa. Viitattu 29.10.2021 <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauva-kehittyy-vuorovaikutuksessa-vanhempien-kanssa/>

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Opetushallitus. [OPH] 2021a. Mitä on varhaiskasvatus. Viitattu 27.9.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetushallitus. [OPH] 2021b. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma -mallilomake ja ohjeistus. Viitattu 30.9.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lapsen-varhaiskasvatussuunnitelma-mallilomake-ja-ohjeistus>

Opetushallitus. [OPH] 2021c. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa. Viitattu 30.9.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>

Opetushallitus. [OPH] 2021d. Varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä oppilas- ja opiskeluhuollon suunnitelmat. Viitattu 9.11.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatuksen-opetuksen-seka-oppilas-ja-opiskeluhuollon-suunnitelmat>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. [OKM] 2021. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. Viitattu 17.10.2021 <https://okm.fi/varhaiskasvatusoikeus>

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2018. Varhaiserityiskasvatus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Pitkänen, P. 2011. Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Tampere: Vastapaino.

Pollari, J. & Koppinen, M-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2021a. Lisää aiheesta "Tarinoita lapsille – kenen ehdoilla?". Viitattu 9.11.2021 <http://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/kieli-ja-vuorovaikutus/tarinoita-lapsille-kenen-ehdoilla/lisaa-aiheesta-tarinoita-lapsille-kenen-ehdoilla/>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2021b. Lisää aiheesta "Moninaiset perheemme". Viitattu 9.11.2021 <http://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/kieli-ja-vuorovaikutus/moninaiset-perheemme/lisaa-aiheesta-moninaiset-perheemme/>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [THL] 2021a. Käsitteet. Viitattu 16.3.2021 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [THL] 2021b. Kulttuurisensitiivinen työote. Viitattu 9.11.2021 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>

Tietoarkisto 2021a. Tutkimusprosessi. Viitattu 12.11.2021 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/tutkimus/prosessi/>

Tietoarkisto 2021b. Posti- ja verkkokyselyaineiston kokoaminen. Viitattu 12.11.2021 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/postikysely/postikysely/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [TENK] 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 15.9.2021 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [TENK] 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 15.9.2021 <https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

Unicef 2021a. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus?. Viitattu 17.10.2021 <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Unicef 2021b. Sopimus lyhennettynä. Viitattu 17.10.2021 <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>

Unicef 2021c. Lapsen oikeuksien sopimus – koko teksti. Viitattu 17.10.2021 <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 27.9.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. [OPH] 2019. Helsinki: PunaMusta Oy. Viitattu 30.9.2021 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Väestöliitto 2021. Arvostava kohtaaminen. Viitattu 29.10.2021 <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/ymparisto/arvostava-kohtaaminen/>

LIITTEET

LIITE 1. Opinnäytetyön kyselylomake

Maahanmuuttajaperheen tasa-arvoinen kohtelu suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Tämä kyselytutkimus on osa Lapin ammattikorkeakoulussa suorittamaani sosionomitutkinnon opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta maahanmuuttajataustaisen perheen tasa-arvoista kohtelua vuorovaikutustilanteissa ja etenkin sitä, miten perheiden tasa-arvo näissä tilanteissa toteutuu. Tasa-arvoista kohtelua verrataan vastaavissa tilanteissa tapahtuvaan vuorovaikutukseen ammattilaisen ja kantasuomalaisen perheen välillä.

Kyselyyn vastaaminen vie noin 5 minuuttia. Vastaaminen on anonyymia ja vastaukset analysoidaan luottamuksellisesti ja tutkimusetiikkaa noudattaen. Vastauksia käytetään osana opinnäytetyötäni eikä niitä tulla käyttämään sen ulkopuolella.

Näin vastaat kyselyyn:

Kyselylomakkeessa on 16 kysymystä, jotka jakaantuvat 3 osion alle. Useimmat ovat monivalintakysymyksiä, joista voit valita omaa kokemustasi parhaiten kuvaavan vaihtoehdon. Joukossa on muutamia avoimia kysymyksiä, jotka edellyttävät lyhyen kirjallisen perustelun. Vastaaminen on vapaaehtoista.

Kiitos osallistumisesta!

Liite 1

2(7)

Yleiset tiedot

1. Sukupuoli

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot. Mies NainenMuu: _____

2. Ikä

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot. 18-24 25-34 35-44 45-54 55-64 65+

3. Ammattinimike

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot. Varhaiskasvatuksen johtaja Varhaiskasvatuksen opettaja Varhaiskasvatuksen hoitaja Varhaiskasvatuksen sosionomi Varhaiskasvatuksen avustaja Varhaiskasvatuksen erityisopettaja PerhepäivähoitajaMuu: _____

4. Oletko tällä hetkellä:

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Opiskelija
- Kokopäivätyössä
- Osa-aikatyössä
- Sijainen
- Eläkkeellä
- Työtön

Muu: _____

**Maahanmuuttajataustaisen
perheen kohtaaminen**

Tämän osion kysymykset liittyvät maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaamiseen ja heidän kanssaan toteutettavaan vuorovaikutukseen. Vastaa oman kokemuksesi pohjalta. Osio sisältää muutaman avoimen kysymyksen, ole hyvä ja vastaa näihin ohjeiden mukaan.

5. Oletko kohdannut työssäsi varhaiskasvatuksen parissa maahanmuuttajataustaisia perheitä?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä, paljon
- Jonkin verran
- En osaa sanoa
- Harvoin
- En koskaan

6. Koetko maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaamisen haastavana?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Usein
- Joskus
- En osaa sanoa
- Harvoin
- En koskaan

Jos vastasit edelliseen kohtaan myöntävästi, niin lisää tähän lyhyt kuvaus siitä, miksi olet kokenut maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaamisen haastavana:

7. Oletko koskaan vältellyt maahanmuuttajataustaisen perheen kohtaamista lapsen haku-/tuontitilanteissa?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä, usein
- Joskus
- En osaa sanoa
- Harvoin
- En koskaan

Jos vastasit edelliseen kohtaan myöntävästi, perustele vastauksesi lyhyesti:

8. Oletko koskaan vältellyt kantasuomalaisen perheen kohtaamista lapsen haku-/tuontitilanteissa?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä, usein
- Joskus
- En osaa sanoa
- Harvoin
- En koskaan

Jos vastasit edelliseen kohtaan myöntävästi, perustele vastauksesi lyhyesti

9. Koetko tasa-arvon toteutuvan työntekijän ja perheen välisissä vuorovaikutustilanteissa? (Tässä tasa-arvoa tutkitaan maahanmuuttajaperheen ja kantasuomalaisenperheen kohdatessa työntekijä.)

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä
 En osaa sanoa
 En

Muu: _____

**Resurssit ja käytössä olevat apukeinot
vuorovaikutuksen ja kohtaamisen
tehostajina.**

Tämä osio käsittelee päiväkotisi keinoja tutustua toiseen kulttuuriin ja tuoda se osaksi päiväkodin arkea.

10. Onko päiväkodissasi käytössä esim. kuvakortit maahanmuuttajalasten ja -perheiden tueksi?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä
 En osaa sanoa
 Ei

11. Oletko opetellut fraaseja tai sanoja maahanmuuttajaperheiden kotikielestä?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä, paljon
 Muutamia
 En halua sanoa
 En yhtään

12. Näkökö monikulttuurisuus päiväkotisi arjessa ja toiminnan suunnittelussa? Esim. Kulttuuriviikot, lasten oman kulttuurin jakaminen, vanhempien osallistaminen osana perheen kulttuuriin tutustumista.

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä, paljon
- Jonkin verran
- En osaa sanoa
- Harvoin
- Ei koskaan

13. Onko työskentely kaupungissasi/omassa päiväkodissasi maahanmuuttajalasten äidinkieltä puhuvaa tai heidän omasta kulttuuristaan olevaa avustajaa, joka tarpeen tulleen kiertää eri ryhmissä avustamassa?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Kyllä
- En osaa sanoa
- Ei

14. Toivoisitko enemmän koulutuksia, ohjaamista tai apuvälineitä maahanmuuttajaperheiden kohtaamiseen? (Voit valita useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Koulutuksia
- Ohjaamista
- Apuvälineitä
- Tulkkeja

Muu: _____

Liite 1

7(7)

15. Ovatko omat resurssisi mielestäsi riittävät maahanmuuttajaperheen kohtaamiseen ja heidän tasa-arvoiseen osallistamiseen/vuorovaikutukseen?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

Kyllä

Jokseenkin

En osaa sanoa

Ei

16. Millä tavalla juuri sinä haluaisit parantaa tai kehittää vuorovaikutustilanteita maahanmuuttajaperheiden ja työntekijöiden välillä, jotta nämä olisivat mahdollisimman tasa-arvoisia kansuomalaisen perheen kohtaamiseen verrattuna?

Kiitos osallistumisesta!

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä.

Google Forms